

MURTA

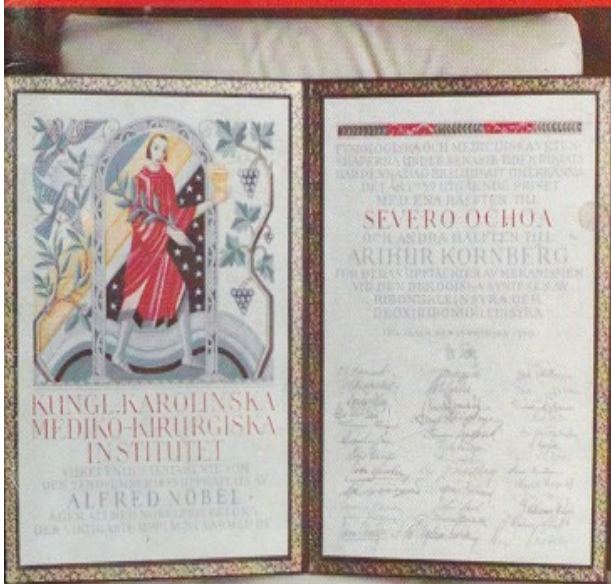
N.º 14

VALÈNCIA, JUNY 1979

60 pessetes

¿Qué
passa
en
Gandia?

Cridém l'atenció

**al nou
Consell
valencià**

**València
obligada a
continuar
una gran
herència**

Sumari

	Pág.
València, hereua i continuadora de l'herència científica de Severo Ochoa. Carles Senti Esteve	1
MURTA crida l'atenció al nou Consell preautonòmic valencià, com ya ho va fer a l'anterior, sobre els següents punts, tots ells importants i ara ya urgents	5
¿Qué passa en Gandia? Miquèl Lerma	7
La nacionalitat valenciana. Joà Ferrando Badia	9
Adolescència. Josèp Manuèl Vila	11
Premis MURTA 1980	12
Les arrels del poble valencià. Josèp Aparicio Pérez	14
Independència i personalitat del Regne de València. Miquèl Llop Català	16
Qualificada « ». Vicent Garcia & Antoni Fontelles	19
Açò ha vist Milo	21
De les terres altes que banya el Palància. Miquèl Adlèrt Nogueròl ...	23
Tocs funeraris en València. Vicent-Josèp Mesa Colàs	31
Raconét de la llengua valenciana. Miquèl Adlèrt Nogueròl	33
De la meua fullaraca. Josèp Sanç Moia	40
Parlém de falles: Hui... i festejos. Emili Camps i Gallego	43
Entrevista a Pasquàl Joà Olmos Navarro. Francèsc Ruiz López ...	45
Premi Angel Villena 1979	47

EN LA COBERTA

Les fotografies de la Coberta, tretes per «Paspartús», son: una, el Diploma del Premi Nobel, y l'atra, vista de la vitrina on es guarda el tresor de Severo Ochoa.

AVÍS ALS LECTORS

Per les vacances d'estiu, MURTA publicarà els seus núms. 15 i 16, corresponents a juliol i agost, en una revista doble que apareixerà a finals d'agost.

AVÍS DE *MURTA*

Per als que al rebre el n.º 13 els finalisà la subscripció

Tots aquells que encara no hagen enviat ses ordens de carrec al Banc i còpia a estes oficines, els preguém que ho facen a la major brevetat possible.

En el cas de que, per qualsevòl circumstància, no vullguen fer efectiva la quantitat de 720 pessetes per este sistema, poden enviar-la per gir postal a nom de PARAVAL, S. A., Grup Editor MURTA, n.º de compte 02405662 de la «Caja Postal de Ahorros, calle Lauria, 18, Valencia». O be enviar un taló a nom de MURTA, a esta oficina, carrer Cronista Carreres, 9, València-3.

MURTA

N.º 14

Juny 1979

Director periodiste:
Carles Sentí Esteve

Director literari:
Xaviér Casp

Edita:
PARAVAL, S. A.
Cronista Carreres, 9
Apartat de Correus 499
VALÈNCIA-3

Publicitat:
Apartat de Correus 499
Tel 365 80 72
VALÈNCIA

Deposit legal:
V. 1.738-1978

Imprimix:
Quiles, Arts Gràfiques
G. Esteve, 19
VALÈNCIA

Fotogravats:
Añón

Distribuíx:
València: DISVESA
Castelló: SOLDI
Alacant: S. G. E. L.
Gandia: RICO
Elig: MARIN

**MURTA adopta per a
la llengua valenciana
l'ortografia de l'Acadè-
mia de Cultura Valen-
ciana.**

València, hereua i continuadora de l'herència científica de Severo Ochoa

**Una tradició que deu aprofitar-se
i una continuïtat que no deu perdre's**

Per Carles Sentí Esteve

Ya he dit algunes voltes i en distints llocs —MURTA entre ells—, que no crec que València siga un conjunt concentrat de calamitats i desventures, com opinen alguns perfeccionistes, ni tampoc eixe superempori de gràcies que'ls paréix a alguns vidents, a base d'Albufera, tabalét i dolçaina, espillejant arrossar, daurada taronja i cançons del Mestre Serrano.

València te les pròpies peculiaritats seues, per lo que prespecta al país i al poble que l'habita. Son accents singulars de clima, de composició de la terra, de distribució de les aigües, etc..., i també de caracterologia, ètnia, temperament, sentít de l'humor, costums i un atre etcétera.

En quant a virtuts i vicis —o defectes, com solém dir, oblidant que la major part de les vegades es tracta d'excessos—, València vindrà a ser poc mes o menys com totes les atres entitats regionals o nacionals.

He fet tot este prolec perquè no m'agradaria que ningú vinguera én el galimaties eixe del triumfalisme, que aguaita en quant algú troba alguna cosa bona en sa terra i en els habitants de la mateixa. Ni triumfalisme —que abans diem fanfarroneria—, ni derrotisme o pessimisme sistematic.

Es un fet ben clar que València està tenint una presa de vol científic de grans proporcions. Açò potsér no es veja encara des del carrér, pero ya es molt facil ataüllar-ho des de l'interior dels claustres i de

les Universitats, així com en altres centres d'investigació. I el fenomen resulta visible tant per a les lletres com per a les ciències.

La frase orsiana de «*donde no hay tradición todo es plagio*» nos ve ací molt be. Nosaltres sabem perfectament que tenim eixa tra-

Santiago Ramón y Cajal, per Ricardo Mardrazo (Ateneo de Madrid)

dició, eixe basament antic de la curiositat científica. I no ignorém tampòc que les iniciatives en este sentít, que conegueren grans cims, foren abandonades després i que en l'actualitat formen històricament un conjunt dispers, llacunar, de pujols aïllats per grans valls, sense contituir cap de cim de gran importància.

Ara estém en un període d'investigació de característiques molt acusades i específiques. Ya se sap que el progrés humà se produïx a tongades, a raches. Ve a ser una cosa així com un procés de mineria en el que el yaciment dona successivament, vetes del seu ric contingút. A voltes, dos o tres galeries confluïxen, én resultats sorprenents i els coneiximent adquirits en els diversos caps van confluïnt també en un tot coherent.

Els segles XV, XVI i XVII foren els de la cartografia i la geografia universal. El Mare Tenebrum i posteriorment el Pacífic, anaren donant als servioles de les naus el secret de les seues feraces terres, fins completar el coneiximent del globo que nos transporta a través de l'espai.

Ara el moment es d'una pareguda fecunditat pero no estém descobrint noves terres en el planeta, ni tan sols nous cossos celèsts en l'espai sideral. Lo que estém descobrint és la intimitat del nostre propi cos, el funcionament intim dels components seus, els mecanismes per mig dels quals es van construïnt vertaders i fugacissims castells de cadenes moleculars que, pocs instants després, se degradaràn, per a retornar els materials dels quals es componien i començar altres cicles.

RAMON Y CAJAL EN VALÈNCIA

Podriem remuntar-nos mes llunt, perquè ací l'estudi de l'anatomia humana tingué fets i persones molt importants en l'evolució històrica. Pero aném a anar només fins al sabi de Petilla de Aragón, la biografia valenciana del qual es de la major importància. Pot dir-se, en efecte, que València fon el primer gran ressonador que tingué la personalitat del descobridor de la neurona com a element primari del sistema nerviós.

Això pot vore's en molts llibres i, entre ells, en «*Páginas de mi vida*», obra autobiogràfica de l'histolec. Pero on mes clar queda es en l'obra d'Agustín Albarracín que porta per títol «*Santiago Ramón y Cajal o la pasión de España*», editada per Lago, én un prolec de Laín Entralgo. Es molt revelador el títol del primér capítol que diu així: «*Valencia, cuando el futuro empieza*».

«*Se inicia en el año 1884. En los primeros días del mes de enero, reanudado el curso académico, llega a Valencia, en cuya Facultad de Medicina acaba de obtener por oposición la Cátedra de Anatomía, un varón cabiloso, doblado apenas el cabo del tercer decenio de su existencia. Le acompaña su mujer, en avanzado estado de gestación, y dos hijos, a los que muy pocos días después, recién instalada la familia en la calle de las Avellanas, vendría a unirse el tercer vástago.*»

No aném ara a repetir coses que estan, com ya hem dit, en molts llibres, pero si que volém subrallar que fon a partir d'eixe mes de giné de 1884, quan Ramón y Cajal començà a donar-se a coneixer én activitats que anaven mes enllà de l'estudi i la investigació en el camp de l'anatomia, per a desbordar-se obèrtament sobre una atra série d'activitats, que venien a ser un poc així com la premonició d'eixe enyorat in-

tent d'engranage ferm i permanent entre Universitat i Societat.

En el llibre al que nos estém referint, hi ha una abundantíssima part gràfica en la que podem vore cóm la força i la capacitat d'estudi de Ramón y Cajal, cóm sa imaginació creadora a partir de lo vist en el gran univèrs del cada-ver humà, podrà fondre's a l'esperit ample i obèrt de l'entorn geografic i del poble de València. El propi histolec nos diu:

«—Subís al Miguelete para admirar la frondosidad y extensión de la huerta y la pinta de plata del lejano mar latino...»

Després podem vore una sèrie d'autorretrats que Cajal feu ací en València. Allò constituïa una novetat en l'art de la fotografia. Cada placa comporta quatre fotografies realitzades pel sistema de tapar successivament un quart de la superfície sensible.

Cajal no sols estudia entre nosatres, no sols deixa en nostra Facultat el famós dibúix del bulb raquidi segons les investigacions seues —dibúix que conserva el professor López Piñero i en la seua Càtedra— ya que tota la seua acció no es limità a l'ensenyança i a l'austera labor de laboratori. Les activitats de la penya recreativa, que én algú dels seus colgues havia constituït, el dugueren a un exténs coneixement de la Regió valenciana.

Pero es mes: també feu psiquiatria. Durant els seus primers anys docents, organisà en sa casa un Comité d'investigacions psicològiques, dedicat a l'experimentació i terapèutica dels neurotics. «*La fama de ciertas curas* —escriu l'autor de «*Charlas de café*—, divulgose rápidamente por la ciudad. A mi consulta acudían enjambres de desequilibrados y hasta locos de atar».

I al mateix temps que s'anava creant un ample lloc en el cor de la societat valenciana, anava veent, tot lo que quea en el camp de la seua tasca, én aquells ulls que havien de dur-lo al més alt premi científic del mon.

L'ERENCIA DE SEVERO OCHOA

Pero Cajal se n'anà i ací no quedà escola. El propi Severo Ochoa ha dit en alguna ocasió que sense la presència de Cajal, no hauria existit la investigació que hem tingút, entre mes o manco penúries i én absolut aïllament, a mes d'én la necessitat d'emigrar que ha acompanyat tradicionalment a esta dedicació. Ell mateix se considera un epigon de l'histolec. I no perquè

seguira per a res son treball, sinó perquè l'il·luminaren el camí, l'esperit i l'ànim «*cajalianos*» en busca de la veritat dins de les ciències experimentals.

Les coses de la ciència son, en definitiva, com tot. Vertaderes constel·lacions de causes

Severo Ochoa

conflüen per a produir un efecte. No se pot parlar d'atzars ni de colps de sort, perquè sort es colp de fortuna, pero no oblidém que eixa fortuna bat i canta sa nit plena de sorpreses —que diriem parodiant a Garcia Lorca—, sobre tots els espadats, pero només on hi ha vigies podrà aprofitar-se esta oportunitat de realisar una gran peixca.

Un sabí professor valencià, Jeroni Forteza Bover, es posà a treballar sobre les cèlules. A investigar-les. A excavar en els seus cromosomes i, junt a son laboratori d'anàlisis clínics del carrer de Jorge Juan, en muntà un atre de citologia, al que pronte associà al professor Rafael Bàguena Candela, jove catedràtic de la Universitat espanyola que no molts anys després seria Rector de la Universitat de València.

Per aquell temps, la Caixa d'Aforros de València, que havia enfilat un cert camí de patrocini d'activitats i obres socials, va saber vore la brillantor dels estudis morfològics de Forteza i de Bàguena, i va estendre fins allí l'eficàcia del seu mecerage.

Anys després seria construït l'edifici de l'Institut d'Investigacions Citològiques de València al que arribaria, confluint per atres camins molt distants, el talent d'un joveníssim

mege valencià, iniciat en el laboratori del professor José García Blanco, u dels pioners de la bioquímica en el si de la Universitat espanyola. Era Santiago Grisolia Garcia, qui en 1945, girant l'esquena al muntó de runes en que s'havia convertit Europa, navegà fins als Estats Units on, ràpidament, buscà a Ochoa, de qui el seu vell mestre de València, es dir, Garcia Blanco, li havia parlat extensament.

Grisolia havia segút ya tres vegades propòst per al Premi Nobel pels seus descobriments en el camp de l'enzimologia, quan s'iniciaren les seues conversacions én la Caixa d'Aforros de València. Per fi, estes conversacions quallaren en cosa concreta i en cosa positiva i començà una tasca realment formidable i plena d'esperances, que situava la nostra ciutat entre les de mes alta ressonància científica del mon. En efecte, València es ara una anella mes en la cadena de laboratoris que, des de l'Est a l'Oest circumden el planeta buscant mecanismes de síntesis i de degradació dels productes celulars, en una incessant navegació, que es veu premiada én permanents troballes, per les mars del metabolisme.

I ací comença una atra història. Cajal se n'anà de València sense deixar-nos a penes res mes que uns dibuixos per a un Musèu. Ochoa, en canvi, recorregué moltes ciutats espanyoles, així com atres de centre-Europa, el Regne Unít i les dos Amèriques, pero no professà mai ni treballà en València. I, no obstant, ací es on desija, per voluntat expressa, que quede el llegat dels seus treballs i dels seus honors, per a que ací se continue el treball que ell emprengué.

¿I a qué se deu tot açò? Encara que no de una manera clàrament expressa, tàcitament i de modo mes o menys velat, ya ho hem dit. Es deu, simplement, plànament, a que Grisolia es l'alumne predilecte de Severo Ochoa.

Severo Ochoa conéix l'Institut d'Investigacions Citològiques que fundà i sosté la Caixa d'Aforros de València. Va vore com la labor de morfologia de les estructures celulars iniciada pel Dr. Forteza Bovér, era completada én una faena d'investigació biològica-molecular per part de Grisolia i el seu equip, formàt en part én personal que arribà de l'equip de la Universitat de Kansas i en part én atres científics que estigueren des de les primeres hores en l'Institut.

I, en vida, Severo Ochoa ha volgút llegar-nos l'inapreciable tresor dels seus manuscrits,

els seus quaderns d'apunts, les cartes seues, els seus archius, son codic genetic, per a constituir én tot açò un archiu i un musèu.

Pero hi ha mes. Es la part que resulta especialment visible i llustrejant de l'herència d'Ochoa. Es tracta dels diplomes, els perga-

Santiago Grisolia

mins, els anells, les medalles, els cordons, i atres honors plasmats en metall noble i en pergamí, que va recibir el sabi universàl.

Creguém que per tot açò Severo Ochoa s'ha convertit en un valencià. Pero no en un valencià mes, sinó en un valencià especialment ilustre, volgút i predilecte.

Els plafons én el codic genetic decoraran un ample vestibul de la planta sexta, pero allí està ya instalada la vitrina en la que es contenen numeroses medalles que flanquegen, com un sistema de satelits a la seua estrela centràl, la medalla que acredita el Premi Nobel.

Severo Ochoa es asturià, de Lluarca, com tot el mon sap, i estudià en Madrit. Te, no obstant, sanc valenciana. El seu segón llinage es d'Albornoz, que procedix de nostra regió. El rosari de les ciutats que ha enfilat en els seus rumbos pel mon, resulta molt abundant én parades d'alt bordo dins de la gran aventura científica: Institut Kaiser Wilhelm de Heidelberg; laboratoris de la Marina de Plymouth; Universitat d'Oxford; Universitat de Washington; Universitat de Nova York... Es Doctor Honoris Causa per les universitats de Granada, Oviedo i Buenos Aires; Membre de l'Acadèmia de Ciències de la URSS; medalla Gallatín, que anualment conce-

MURTA crida l'atenció al nou Consell preautonòmic valencià, com ya ho va fer a l'anterior, sobre els següents punts, tots ells importantíssims i ara ya urgents

En el número 3 de MURTA, del mes de juliol de 1978, en l'article titulat "Comentaris jurídics d'urgència", Miquel Adlert Noguero l ressaltava, entre atres coses, les següents:

"Pero també te València atres reclamacions que fer i en les que li assistix el Dret. Una, enllaçada en la qüestió autonòmica, es que l'Archiu de la Corona d'Aragó, que està en Barcelona, NO ES DE CATALUNYA, sinó de TOTS ELS ESTATS DE LA CORONA D'ARAGÓ, que per això conserva el nom i no han pogut els catalans posar-li de la Confederació Catalano-Aragonesa, ni dels Països Catalans ni molt manco de Catalunya, mentres el que tenim en València, com es valencià només, li diuen del Regne de València, sense que, afortunadament, no haja intentat el pancatalanisme posar-li del País Valencià. Lo dit supòn i determina QUE EN ELS TRASPASSOS QUE ES FACEN A CATALUNYA EN L'ESTATUT D'AUTONOMIA, NO DEU ENTRAR L'ARCHIU DE LA CORONA D'ARAGÓ, on hi ha també

documentació que es, se referix, afecta o interessa a Aragó a València o a Mallorca. Per això, l'Estatut de Catalunya de 1932 —açò dirigit especialment als que no volen saber res d'abans de la guerra— diu en l'article 7, després de parlar dels establiments d'ensenyança: "LA GENERALIDAD SE ENCARGARA DE LOS SERVICIOS DE BELLAS ARTES, MUSEOS, BIBLIOTECAS, CONSERVACION DE MONUMENTOS Y ARCHIVOS, SALVO EL DE LA CORONA DE ARAGON".

Com tots sabem, la **Diputació General de Aragón** ya ha alçat la seua veu en este sentit. Esperém que els polítics valencians sabran alçar la veu i fer-la valdre també. Dret ne tenen de sobra.

I Miquel Adlert Noguero l, en el mateix article, també diu:

"Atra reclamació que deu fer València i a la que li assistix el Dret, es CAPDET. Que sempre

dix la Universitat de Nova York; medalla de la Lección Jiménez Díaz; Membre de la Real Societat de Medicina de Londres; Doctor Honoris Causa per Oxford; Membre de l'Acadèmia Pontificia de Ciències Químiques; Doctor Honoris Causa per Mexic i algunes Universitats argentines; Doctor Honoris Causa per Bari i atres Universitats italianes...

La relació es massa llarga per a incloure-la ací, encara que siga est un treball de mides

prou majors que les usuals en periodisme. Digam que les medalles i els diplomes, que els anells dels doctorats, que les claus d'or de les distintes ciutats —Puerto Rico i Benidorm entre elles—, estan en esta vitrina, que es el símbol visible d'eixe archiu on hauràn de vindre els historiadors que desigen coneixer mes a fondo la personalitat i el treball de Severo Ochoa i d'eixa tasca que va a seguir en València, én un alé de continuïtat.

ha seguit oficialment valencià abans de la divisió provincial; que s'ha sentit sempre i se sent valencià; que açò ho ha demostrat contínuament; que quan el projecte d'ESTATUT D'AUTONOMIA DELS ANYS REPUBLICANS, sollicità entrar en ell; que al constituir-se els Cronistes del Regne, sollicità l'entrada de son cronista, alegant que si es tractava del Regne i no de les tres províncies, Capdét era del Regne de València encara que ara no ho fora de ninguna de les tres províncies en que està dividit i per tant devia entrar; i se li negà per una argúcia administrativa, errònia i injusta; que ara matéix ha fet reiterades manifestacions públiques de voler tornar a ser legalment del seu tronc valencià. Açò es una qüestió de RECTIFICACIO DE LIMITS PROVINCIALS QUE DEU SER PREVIA A LES GESTIONS AUTONOMIQUES i en la que no deuen dormir-se els dirigents valencians”.

Els actuals dirigents valencians tenen també la paraula sobre açò.

I encara mes diu Adlèrt en el seu articul:

“I atra reclamació es: Ademús deu estar UNIT A VALENCIA SENSE SOLUCIO DE CONTINUITAT TERRITORIAL. Els historiadors tenen bona cosa de material per a averiguar quan, com i perquè la solució de continuïtat que talla un tros valencià. I que es molt important per a l'autonomia que desaparega. — Perquè, que estigué el Racó d'Ademús unit de primeries no pot dubtar-se. Ho diuen els Furs de Don Jaume, promulgats ya traduïts al valencià. Diu el Fur I de la Rúbrica I del Llibre I: “...e axicom va ala serra de iualambre: e de la serra de iualambre axicom ix a castell phabib a ademuç: e aquets dos castells son del regne de valencia. E de ademuç axicom va al terme que parteix ares e sancta creu: e dalli axicom ix del terme de toixa e de xelua...” Res no diu el Fur de que els pobles del Racó estiguen separats, que d'haver seguit així, ho diria necessàriament. — Esta consciència d'unió sense solució de continuïtat es veu en alguns dels mapes antics del Regne de València, dels que ara puc comprovar-ho en: el de Francésc Antoni Cassaus, de 1693; el de Tomàs López, de 1762; el de Bernàt Espinàt i Garcia, de 1784; i el de Tomàs López, de 1818. — Recorde's també que fa uns quants anys, Santa Creu encara era d'una diòcesis valenciana: Sogorb; i les divisions eclesiàstiques anteriors a les actuals no responien al capricho sinó

que tenien un fonament i una raó. — Ademús es també una qüestió de RECTIFICACIO DE LIMITS PROVINCIALS, PREVIA A L'AUTONOMIA, i que no deu descuidar-se. — No se si encara continuarà sent així, pero fa uns anys, la jurisdicció del tros de carretera que, per a unir el Racó d'Ademús a València, passa per territori ara terme de Santa Creu de Moya, era del jutjat de Chelva.”

Esperém, perquè ho desigém, que els polítics valencians se senten definitivament valencians polítics i es posen a treballar per a que estes qüestions siguen resoltes valencianament.

Joàn Ferrando Badia

Assessor Tecnic del «Ministerio de Administración Territorial»

El dia 27 d'este mes, prengué possessió del seu carrec d'Assessor Tecnic del «Ministerio de Administración Territorial», nostre col·laborador Joàn Ferrando Badia, Catedratic de Teoria de l'Estàt i Dret Constitucionàl en la Universitat de València.

Sabém que les raons que han induït al Ministeri en qüestió a elegir al nostre col·laborador com a Assessor Tecnic han seguit (a part, naturalment, de la seua capacitat demostrada a lo llarc del temps des de la Càtedra) el contingut de les publicacions seues entorn al tema dels problemes regionals.

Parlant én el citat professor, nos ha manifestat que posà com a condició per a acceptar este carrec el no pedre el contacte én la seua Càtedra de València, a la que es compromet a dedicar per lo manco dos dies a la semana.

MURTA, a mes de felicitar-lo per este alt carrec que se li ha confiàt, està segura que, des d'ell, Joàn Ferrando Badia seguirà treballant sense clarobscur per la defensa de la personalitat diferenciada de València en tots els seus nivells, com ho ha vingut fent tan clàrament fins ara.

¿Qué passa en Gandia?

Els premis "Ausiàs March" i "Joan Martorell", de l'Ajuntament de Gandia, es convertixen en premis dels dits "Països Catalans"

El "Segundo pleno democrático de la corporación gandiense" tot un eixemple de contradiccions, de bravates i de covardies

Per Miquèl Lerma

Val la pena llegir lo que José Luis Mas, de la delegació de "Las Provincias" en Gandia, escríu en eixe diari el dijòus dia 7 d'este mes. Quasi al principi de la seua crònica, el senyor Mas ya diu una cosa chocant: *"Una vez más los correligionarios de ambos concejales [Candela i Molinero] hicieron acto de presencia en el Ayuntamiento, acompañados por jóvenes del Colectivo Ecológico de La Safor. Su presencia parece ser que 'acoquina' a los centristas, a juzgar por su actuación y también hace mella en algún concejal socialista que intenta por todos los medios congraciarse con los descontentos."*

Be comença la cosa. Yo tinc entés que l'ecologia es la part de la biologia que estudia les relacions entre els organismes i el mig en el que viuen, en el ben entés que estos organismes son els del conjunt del cos animal o vegetal i de les lleis per les que se rigen. Clar que un Ajuntament també es un organisme, pero en l'accepció de conjunt d'oficines, dependències o treballs que formen una institució. Per tant, i si no estic equivocàt, els ecologistes no tenen perquè estudiar un Ajuntament, i encara manco convertir-se en una força "acoquinadora".

Pero seguim. Diu: *"Se acuerda que en la feria y fiestas sólo se convoque el Ausiàs March de Poesía en lengua valenciana y se deja para la prevista Semana Cultural el premio Joan Martorell."* I ací be una bona contradicció, perquè diu que l'Ausias March (Ausias i no Ausiàs; pre-

císament en Gandia està ben existent el llinage Ausias i no se de ningú que se diga Ausiàs) es "en lengua valenciana"; ¿com es possible si, tot seguit, "por unanimidad se aprueba el jurado para el Ausiàs March, que estará integrado por Vicente Estellés, Joan Brosa, Damiàn Català, Gaspar Jaén y Llompart"? O siga, un jurat que significa la proclamació dels pretesos "Països Catalans", perquè Vicent Andrés Estellés (que este suponém que es el que diu Vicente Estellés) es un poeta català de Burjasòt, Joàn Brosa es un poeta català de Barcelona i Josèp Maria Llompart e sun poeta català de Palma de Mallorca. Els atres dos noms, no els conéc.

¿I açò ho aprova, ¡per unanimitàt!, un Ajuntament l'alcalde del qual es d'UCD? ¡Esperém que, després, no alegaran ignorància!

Precísament en el número de MURTA anterior a este, es reproduïa una nota d'"El Correo Catalán" del 18-4-79, en la que diu que "Comienzan las jornadas de Poesía-Países Catalans" i entre els poetes que intervenen (¡quina casualitat!) estan Vicent Andrés Estellés, Joàn Brosa i Josèp Maria Llompart.

¿I serà un premi de poesia en llengua valenciana? ¡Ya vorém qué diuen les Bases quan les publiquen!

En quant al premi Joanòt Martorell, no cal mes que mirar els components del jurat per a saber, sense dubtes, que també es dels dits "Països Catalans": Gonçal Castelló, Josèp Piera, Sanchis Guarner, Josèp Rauséll i Joàn Fus-

tér. ¡Sense comentaris! Pero ací l'Ajuntament ya no estigué tan "acoquinado" i eixe Juràt s'aprovà per 11 vots a favor i 9 en contra.

En la mateixa crònica, el senyor Mas diu: "Tras un breve período de sosiego, vuelve la tensión al pleno. Esquerra Unida propone que se acuerde como bandera la cuatribarrada, mientras que el grupo socialista solicita la del Consell." No està malament la cosa. ¿Quina diferència hi ha entre "la cuatribarrada" i "la del Consell"? ¿L'escút? ¿Des de quan un escút diferencia una bandera? Yo crec que l'espanyola ho es tant si du escút com si no el du. Ara be: "El alcalde, amparándose en el artículo 201, consiente que el asunto quede sobre la mesa." Encara com l'alcalde ucediste tenia l'article 201 per a amparar-se perquè, si no, ¿on s'amparava, el pobrét?

Pero encara hi ha mes: "Finalmente, se aprobó la proposición del grupo socialista sobre el empleo de la lengua valenciana con la común y oficial de España, no prosperando la de Esquerra Unida que la calificaba como 'científicamente catalán'." Per fi, aguaitaren l'orelleta els "científics"; ¡quina mania de fer creure que la llengua es una ciència! ¿Quan arribaran a saber estos sabudots de pacotilla que abans d'inventar-se la ciència les persones ya parlaven i que tots els analfabets que hi ha pel mon també parlen? Ací van les paraules d'un importantíssim fill de Gandia que, en el sigle XV, digué: "no solament de llengua anglesa en portoguesa. Mas encara de portoguesa en vulgar valenciana". Clar que Joanòt Martorell no era un científic, sinó un simple escritorét al que tot el mon se guix admirant.

I a tot açò, ¿qué diuen els ciutadans de Gandia de tots eixos manfessejos del seu Ajuntament? ¿Qué passa en Gandia? I encara més important: per eixe camí, ¿qué passarà en Gandia?

¡QUINA PENA!

El Colege d'Avocats de València, que defengué l'autòctona personalitat valenciana quan atacà i feu fracassar l'intent català d'una integració d'avocats dels Països Catalans, ara ha editat la Constitució en la traducció al català que patrocinà l'anterior Consell pre-autonomic valencià. Al català perquè —per a dissimular que ho es, i no li val— a penes si usen algunes paraules valencianes de les que son diferents en català, i algunes antigues.

I ben facil es trobar una traducció al valencià, perquè ya existí una edició, i per cert a preu modic, én la que comparém la publicada pel Colege d'Avocats, per a que ho comprove el lector. Per eixemple, el núm. 2 de l'article 70. Posém en mayúscules les paraules que son exclusivament catalanes: «La VALIDESA de les actes de les credenciales dels membres de TOTES DUES dencials dels membres d'una i atra cambres RESTARÀ SOTMESA al control judicial en els TERMES que ESTAJUDICIAL en els términos que establece la llei electoral.» blixca la llei electoral.»

I es tan català el text de la traducció patrocinat pel Consell anterior, que no es limita a qüestions de lexic o morfologia, sinó que arriba a una de les coses que son mes íntimes en una llengua: als modismes. Perqué, a mes que DUES en valencià es dos, no diu «les dues», sinó TOTES DUES, modisme catalaníssim.

L'ajudém a establir unes bones relacions exteriors

BANC PASTOR

Pascual i Genís, 20 - Telefons 322 13 43, 322 13 90-91-96-98-99 i 322 48 60-61 - Apartat 572 - Telex 64146 - VALÈNCIA-2

La nacionalitat valenciana

Per Joàn Ferrando Badia

Catedràtic de Teoria de l'Estat i Dret Constitucional

La Constitució, que'l Rei Juan Carlos I sancionà, el 27 de desembre, davant del Ple de les Corts, establí, en el seu artícul segon, el reconeixement del Dret a «l'autonomia de les nacionalitats i regions que integren la indisoluble unitat de la Nació espanyola».

Si tenim en compte les discussions parlamentàries i el text constitucional, la diferència entre «nacionalitats i regions» es mes be semàntica que real, per lo manco si nos basém en els elements i coneiximents que fins ara obren en nostre poder. Si tinguérem que buscar les diferències, entre les dos modalitats autonòmiques (nacionalitats i regions), nos voríem en la difícil situació de trobar les traces jurídiques distintives entre elles. I així la definició que'l diputat ucediste R. Arias Salgado —faedor de la nova versió o concepció del terme «nacionalitats», que cristallisà en la Constitució— oferí del citat concepte (quan es va discutir l'artícul segon en el Congrés dels Diputats) no es diferencia gens de la que qualsevol regionaliste europeu (o simplement espanyol) nos puga brindar de l'entitat regional. Tant les «nacionalitats» com les «regions» (én el diari de sessions del Congrés i del Senat en la ma, i tenint present el Text Constitucional) poden ser definides igualment: «Son comunitats diferenciades geogràficament, etnogràficament, econòmicament i històricament; pero —i això es lo important— én una consciència, pels habitants del lloc, de compartir i viure en comú una mateixa cultura.»

Els grups territorials, com les nacionalitats i regions, impliquen un «sentiment comunitari» dels habitants del lloc o país en qüestió; impliquen, puix, sa consciència de constituir un poble diferenciàt i la voluntat decidida de projectar la personalitat particular de son poble en el marc de la vida pública i en tots els nivells i esferes. Sense consciència colectiva i quotidiana de viure en comú no pot parlar-se que la població situada en un «país o lloc geogra-

fic» determinat constituïx un «*corpus mysticum*» com diria el gran teòlec del segle XVI, Francésc Suárez, es dir, un poble.

CULTURA I LENGUAGE

Pero, així com sense una cultura compartida i vixcuda en comú no n'hi ha POBLE, no es pot afirmar lo mateix respecte a l'existència per lo manco d'una mateixa o vàries llengües nacionals. La llengua pot «ser o no l'element constitutiu i determinant d'una nació, nacionalitat o regió». I així, en l'actualitat, existixen nacions en Europa, com Suïssa, a on es parlen quatre llengües estant protegides constitucionalment. També en la nacionalitat o Regne de València es parlen dos llengües, el castellà i la llengua valenciana, a la que, per cert, va traduir del Llatí el Pare Bonifaci Ferrer, la Sagrada Bíblia. Fet important, puix fon la primera versió que's va fer del Llatí a atra llengua, i en nostre cas a la llengua valenciana (segle XV).

El terme cultura, des d'un punt de vista sociològic, te —segons Duverger— una doble accepció: ampla, una, i restringida, atra. En el primér sentit designa «les formes singulars segons les quals es combinen tots els elements que constituïxen un grup social: representacions colectives, creències, ideologies, institucions, tècniques i inclús els elements geogràfics i demogràfics». En esta accepció el terme cultura troba son equivalent én el de «conjunts culturals». El concepte restringit de cultura «designa les creències, les ideologies i els mitos, o siga, les representacions colectives d'una comunitat, que son, en certa mida, els seus elements esperituals i psicològics, mentres que les tècniques i les institucions constituïxen mes be els elements materials»; mentres que el llenguatge no es mes que'l sistema de signes én que l'home comunica als seus semblants lo que pensa o sent, es dir, sa cultura.

El terme i concepte de cultura no pot ser, puix, confós en el del llenguatge, ja que este (ho hem repetit varies voltes, i nos remitim al respecte a F. Saussure, pare de la lingüística estructural, hui en voga) no es mes que un instrument d'intercomunicació social, transmissor d'eixa mateixa cultura.

LA PERSONALITAT VALENCIANA I L'AUTONOMIA

Puix be, partint d'eixe fet soci-polític diferencial que cada quadrant hispanic —en nostre cas la nacionalitat valenciana— tanca, es per lo que la Constitució «no concedix graciósament» el dret a l'autonomia a estes comunitats culturalment diferenciades, sinó que (i devém subrallar-ho) es limita a «reconeixer» un «dret» insít, propi, natural... de les mateixes. Pero este dret a l'autonomia de les comunitats en qüestió ¿per a qué es? ¿Per a qué servix? L'autonomia o capacitat que tenen alguns grups socials «territorials» (en nostre cas les nacionalitats i regions) per a auto-organisar-se jurídicament, de donar-se un dret propi (respectant sempre l'«única Constitució estatal») ho es per a potenciar, desenrollar i projectar cap al futur «el fet diferencial» matéix que ha llegitimát que tal o qual comunitat tinga «un dret a l'autogovern» que la Constitució s'ha vist obligada a reconeixer. En conseqüència, l'autonomia es un mig per a que, per eixemple, la nacionalitat valenciana, es potencie, creixca, es desenrolle i es projecte; pero no deu ni pot servir per a destruir aquella colectivitat per a la que es. L'autonomia «es» per al Regne de València (si volem utilisar la terminologia que prescriu l'article 147, ap. 2, a, de la Constitució), o per a la Nacionalitat valenciana (si desigém acollirnos a l'article según de la ya citada Constitució) i no viceversa. La futura autonomia valenciana no està concebuda com un dret per a destruir la personalitat cultural bimilenària del poble valencià, especialment la decantada des del Regne arap —788— fins nostres dies, ¡passant per la segona República! Alguns valencians... i atres pocs catalans pareixen concebre l'autonomia en sentít contrari al ací expòst, puix permeten —sense dir esta boca es meua, sinó que, a voltes, fan tot lo contrari— que se diga, i escriga i s'enseny, en escoles i universitats, que la Dama d'Elig pertàny a la cultura ibèrica catalana; que'l Micalét es d'estil

gotic català; que Sorolla, Pinazo i Benlliure..., etcétera..., son catalans; que la ceràmica de Manises, Paterna, Onda, etc..., son catalanes; que la multiseular Senyera tricolor no es el símbol de l'autoidentificació de la nacionalitat valenciana, sinó que es la «quatribarrada aragonesa»; que nostre Himne Regional, én lletra de Thous i música del mestre Serrano, ya no es nostre Himne, sinó que ho es «Els Segadors»; que nostra llengua valenciana es un dialecte del català; i ¡barbaritat científica major!, que partint de l'errònia identificació de cultura i llenguatge afirmen que nostra diferenciada cultura també es catalana..., etc., etc.

En síntesis, l'autonomia valenciana, que es consubstancial a la democràcia, no pot ser —ni serà— (mentres hi haja un valencià que preferixca viure de peu que de genolls davant de Madrid o Catalunya, o siga com un esclau), un instrument per a convertir-nos en un «país» (terme que te una significació mérament geogràfica, territorial, etc...) integrant dels «països catalans», dirigits i governats pel mai (en el marc de la corona d'Aragó) històricament existent «Principat» de Catalunya. ¡Si l'autonomia ha de servir per a destruir la personalitat radicalment diferenciada de València, tant en sa dimensió castellà-parlant (Cheste, Chiva, Buñol, Requena, Utiel, Villena, etc...) com en la valencià-parlant, ningun bon valencià la deu desijar. Seria com «renegar» de sos pares.

Dia Sant Tomàs d'Aquino, en son Tractat de Virtuts que'l patriotisme es un dure implícit en el quart precepte del Decalec. «Honraràs als teus pares, honraràs a la teua pàtria», dia l'Aquinatenc. Tindre un comportament contrari seria (a més d'un pecat, religiosament parlant, que dirien els creents) un pecat polític. Seria ser un mal ciutadà, un antidemòcrata; perquè qui no sap servir —o no vol— a sa «Pàtria chica», difícilment ho farà a atres comunitats majors siga Espanya o Europa, etc... Ser ciutadà es ser demòcrata. I ser lo u i lo atre es participar activament en la potenciació i projecció en la vida pública del grup o grups territorials en els que's troba insèrt. Qui no vullga tindre un compartament així ya sap el calificatíu que se meréix. ¡El qui puga entendre que entenga, diu l'Evangeli! ¡I perdone'm el lector que estiga tant Biblic! Tal volta siga degút a l'ambient creat per nostres actuals autoritats municipals... i també ¡com no! pel President del «Consell» al voler «impondre-nos» una bandera que no es la del Regne o nacionalitat valenciana.

Adolescència

PER

JOSÈP MANUÈL VILA

De vegades, caminant
vida amunt,
m'he trobàt
i ya no m'he conegút.
Un moment perdút
i me n'he tornàt arrere.
Fa mil amors i unes hores,
feria la vida en força
una adolescència
de quinze anys.
I li dien Manuèl
com a mi me diuen.
Estava citàt
per cada batéc
d'esperança,
i no li calia
la nit per a ensomiar.

De vegades, caminant
vida amunt, m'he vist
a cavall de l'alegria,
ab les mans ben plenes
de tendrea.
Tot paréix que puge
quan es du la llibertàt
molt cenyida al cor,
i se viu sense contór.

De vegades, caminant
vida amunt,
he vist naixer
els meus primers versos,
bigarrats,
tots mossegant el papér,
descrivint
circuls d'un amor
sense eixos braços que acurten
la distància
redentora.

De vegades, caminant
vida amunt,
m'he paràt
a la vora d'un ensomi
que no te baranes,
per a demanar-li foc.

Dibúix de Rafa

Premis *Murta* 1980

Dotats per les voluntàries aportacions econòmiques del poble valencià

B A S E S

- I. **Premi MIQUÈL ADLÈRT NOGUERÒL, de novel·la.**
150.000 pessetes i editar-la.
Extensió: mínim de 150 i màxim de 250 folis, escrits a màquina, a doble espai i només per una cara.
- II. **Premi XAVIÈR CASP, de poesia.**
100.000 pessetes i editar-lo.
Només per a poetes que encara no hagen publicat cap de llibre de poesia en llengua valenciana i que l'autor no haja complert els 36 anys d'edat.
Extensió: mínim de 400 i màxim de 700 versos, escrits a màquina, a doble espai i només per una cara.
- III. **Premi JOSÈP PASCUAL TIRADO, de narracions per a chiquets.**
100.000 pessetes i editar-les.
Extensió: mínim de 70 i màxim de 100 folis, escrits a màquina, a doble espai i només per una cara.
- IV. **Premi ÀNGEL VILLENA, d'històries gràfiques d'humor.**
50.000 pessetes i publicar-les, per parts, en la revista MURTA.
Extensió: 12 pàgines de 17x22 1/2 cm.
Les històries poden realitzar-se en una sola història en 12 parts o en 12 històries que tinguen algun motiu comú a totes elles (personatge o tema). Cada part deu constituir una pàgina i els dibuixos seran només en tinta negra.
- V. Els premis podran no adjudicar-se si els treballs, a criteri dels Jurats, no arribaren a la categoria literària que mereix cada gènere de creació.
- VI. Els premis son indivisibles i, encara que algú d'ells no s'adjudicara o quedara desèrt, el seu import no podrà acumular-se a ningú dels atres.
- VII. Queda ben entès que l'import de cada premi comprén també els drets d'autor a favor de "PARAVAL, S. A.", només per a la primera edició de les obres premiades, sempre i quan "PARAVAL, S. A.", les publique dins de l'any següent al de la concessió dels premis. Si passa eixe temps sense publicar les obres premiades, se donarà per trencat el compromís i els autors quedaran plenament amos dels seus drets, sense més obligació que, quan se publiquen les obres i siga qui siga l'editor, la d'imprimir en l'obra el nom i l'any del premi guanyat.
- VIII. Els Jurats, si ho creuen convenient, podran recomanar la publicació d'atres obres presentades, a banda de les premiades, recomanació que "PARAVAL, S. A.", atindrà per a tractar directament en cada autor la possibilitat i condicions de la publicació.
- IX. Els Jurats queden formats així:

Premi MIQUÈL ADLÈRT NOGUERÒL: Miquel Adlèrt Nogueròl, Adrià Espí Valdés i Carola Reig Salvà.

Premi XAVIÈR CASP: Xavièr Casp, Rafael Ferreres Ciurana i Carles Sentí Esteve.

Premi JOSÉP PASCUAL TIRADO: Josèp Bea Izquierdo, Josèp Boronàt Gisbert i Maria del Pilàr Hervàs Franqueza.

Premi ANGEL VILLENA: Josèp Barberà Armelles, Emili Panàch Ramos "Milo" i Rafaél Raga Montesinos.

- X. Els concursants enviaran tres còpies de cada obra que presenten, excepte en el cas de les "historietes gràfiques d'humor" que bastarà l'original i haurà de ser necessàriament l'original. Els concursants firmaran les seues obres i faran constar el nom complèt, el domicili i, cas de tindre'l, el número del teléfo.
- XI. Les obres que se presenten a concurs, hauran de ser totalment inèdites i escrites en llengua valenciana.
- XII. Com les obres premiades s'han d'editar en la llengua valenciana en que's publica MURTA i que s'ajusta en quant a ortografia a la de l'Acadèmia de Cultura Valenciana, recentment editada, els concursants procuraran escriure lo mes ajustat possible a la llengua que escriu MURTA i l'ortografia indicada, ben entés que, en tot cas, de no ajustar-se del tot, l'editora publicarà les obres premiades en la llengua ajustada a lo que s'ha dit, a lo qual se somét el que concursa per al cas de ser premià. I no entraran a concurs les obres en les que l'autor no ho haja procurat, donat que els premis i subsegüents edicions volen promoure la valensianisació de la llengua literària valenciana.
- XIII. Els concursants enviaran les seues obres des d'ara fins al 25 de març de 1980, dirigides a "MURTA". Per als Premis Literaris. Croniste Carreres, 9. València-3". Entraran també a concurs les obres que, encara que arriben mes tart, es comprove que foren depositades en Correus no després del referit dia 25.
- XIV. El veredict de Jurats, que serà inapel·lable, se comunicarà degudament als autors premiats, a mes de fer-lo public.
- XV. Els premis se donaran en el mes d'abril de 1980, en un acte que s'anunciarà prèviament.

XVI. Les obres no premiades, podran retirar-les els autors, o els seus enviats degudament autorisats, en l'oficina de MURTA, direcció citada en l'apartat XIII d'estes bases, abans dels tres mesos a partir de la concessió dels premis.

XVII. El fet de presentar-se a concurs, significa l'acceptació plena de tot lo establert en estes bases.

València, juny de 1979.

PREMIS LITERARIS VALENCIANS

Continua oberta la subscripció per a formar la quantitat én la que es dotaran els premis literaris. Fins el dia 20 de maig, els diners rebuts son els següents:

Aportació de MURTA	23.999
Suma de les aportacions anteriors:	376.001
<u>Suma total</u>	<u>400.000</u>

Entrega de premis:

Premi de Poesia	100.000
Premi de Narracions per a chiquets.	100.000
Premi d'Historietes Gràfiques	50.000
<u>Impòrt de premis</u>	<u>250.000</u>

Impòrt que passa a nou compte ... 150.000

NOVES APORTACIONS

107. Un valencià d'esquerres	1.000
108. Uns valencians de parla castellana	500
109. Luis Corell Ruiz	280
110. Un veí del carrer Quart	2.000
111. Moli-Vell d'Albalat de la Ribera	1.425
	<u>5.205</u>

Aportacions totals rebudes 155.205

Tots els noms relacionats ho son én l'anotació que els donants nos indiquen que volen que figure la seua, pero en els nostres registres interns consta el nom propi de cada donant que recibirà una obra dedicada per l'autor, cas d'editar-se, com a contribuent de la dotació dels premis literaris.

LES ARRELS DEL POBLE VALENCIÀ

València: llar i nucle difusor de cultures durant el Paleolític Superior

Per Josèp Aparicio Pérez

El Servei d'Investigació Prehistòrica de nostra Diputació Provincial de València ha publicat un important llibre per al coneixement de 15.000 anys de la Història del poble valencià, corresponents al període que desenvoluparem en el número anterior de MURTA: El Paleolític Superior.

El seu autor es un jove investigador català, Josèp M.º Fullola Pericòt, net de don Lluís Pericòt Garcia, qui va ser director honorari del Servei mencionat i a qui don Isidre Ballesté Tormo, primer director del mateix, li va concedir l'excavació de la Cova del Parpalló, pilar bàsic del seu futur prestigi mundial. L'estudi de Fullola té també com a base la citada cova de Gandia, i és una objectivitat encomiable arriba a conclusions que els arqueòlegs valencians no nos haguérem atrevit a publicar davant del temor de ser acusats de nacionalistes, a pesar de que erem conscients d'elles.

Fullola afirma: «*Con este 'darle la vuelta' a las teorías del solutrense hispano creemos hacer justicia a una cultura dejada como marginal por investigadores extranjeros, pero que tiene una personalidad propia tan fuerte como cualquiera de las que aquéllos definen en sus países de origen.*»

Açò es completament cert, la ciència francesa, que ha marcat el compàs en el concèrt de la prehistòria europea, mirà sempre és recel el Solutrènc valencià i tingueren que passar alguns decennis per a que reconeguera l'autenticitat de les puntes és peduncul i aletes del Parpalló, i això després d'haver-se trobat jaciments francesos, és lo que al pareixer han quedat «homologades», encara que, això si, do-

nant-li el nom del jaciment eponim francès, és lo que el seu «chauvinisme» pot ser, de nou, reafirmat. I al citar este exemple nos enrecordém d'Altamira, l'autenticitat de la qual negaren fins el descobriment de pintures paregudes en son país, a pesar dels esforços que per a demostrar sa originalitat fera el gran geòleg i prehistoriador valencià DON JOAN VILANOVA I PIERA.

Entre diverses manifestacions afectives per a València i afirmatives de l'ancestral personalitat de la Cultura Valenciana, destaquen: «*La zona valenciana es la clave que nos ha dado el esquema básico para el estudio del Paleolítico Superior de la mitad Sur peninsular, dibujándonos unas facies de gran personalidad y fuerza respecto al resto de Europa.*»

«*El origen del Solutrense en la mitad Sur de la península surgió de la franja mediterránea entre Gandia y Almería.*»

«*La zona valenciana nos ofrece a priori el campo de investigación más apasionante, si nos basamos en los hallazgos en ella realizados hasta el momento presente. Estamos ahora en una zona no de paso, sino de asentamiento y núcleo expansor de culturas.*»

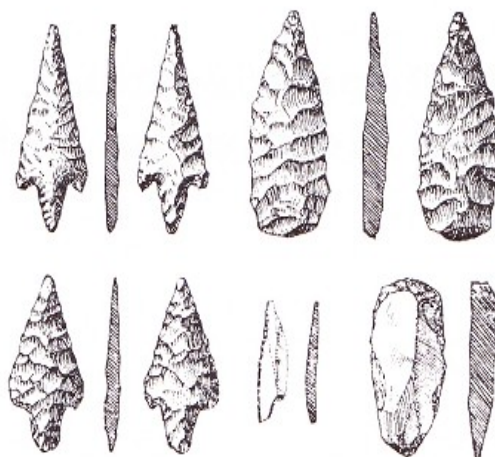
Al mencionar «zona de paso» es referix a Catalunya, on les formes culturals son importades, segons Fullola, des de València, la zona cantàbrica, o especialment i en major mida la vall baixa del Ródano, on n'hi ha atre foc original.

Esta puixança, força i originalitat ya la coneixia des d'antic l'Escola Valenciana d'Arqueologia. Els intensos, extensos i sistèmatics treballs realitzats en la Regió, continuats hui és creixent vigor i mijos pel Servei d'Inves-

tigació Prehistòrica, que dirigí Domenec Fletcher Valls, i pel Departament d'Història Antiga, dirigit per Julià San Valero Aparisi, baix l'ègida de Diputació i Universitat, respectivament, ha permès conèixer, excavar i investigar una quantitat tal de jaciments pertanyents al Paleolític Superior, que resulta sorprenent, puix fins el moment pareixen concentrar-se en la zona de Gandia i els seus voltants, ya que no se'n conèix cap en Castelló i únicament dos en Alacant.

A través d'ells sabem que, en posterioritat al Musterienc i per lo que paréix dirèctament enllaçat en ell, la primera indústria Leptolítica coneguda es el Gravetienc, diferenciada per utensilis en pedra en talla abrupta, anomenats fulles o puntes de La Gravette, del jaciment francès on es diferenciaren, que acaba cap al 20.000 abans de Crist.

Que entre el 20.000 i el 15.000 es desenvolupa la Cultura Solutrenca, que encara sense perdre els utensilis propis del Gravetienc, i seguint l'evolució general de les indústries i les cultures europees, en les quals València està integrada, desenvolupa formes pròpies i originals com a resposta de la personalitat i del geni creador valencià a les necessitats que s'oponen al mig ambient. Així, després d'una fase solutrenisant o Protosolutrenca, caracteritzada per les puntes de cara plana (part inferior llisa en sa major part), s'aplega al Solutrènc Mig i a través d'ell al Solutrènc Superior, caracterizat

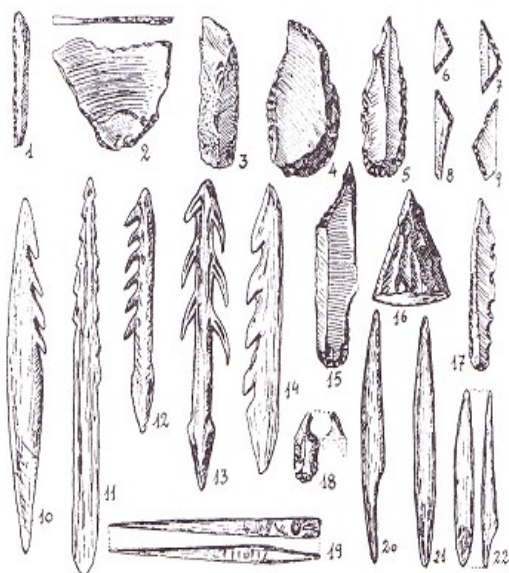

Puntes de flecha i utensilis Solutrenca.

este per la invenció d'un utensili geniàl, la punta de flecha d'aletes i peduncul, que anomenem punta parpallanca, del Parpalló, jaciment en Gandia célebre en el món sancer per ses indústries i ses joyes d'art paleolític. L'última etapa la constitueix el Solutreogravetienc o Parpallenc, nom també derivat del Parpalló, i que deu servir per a diferenciar esta fase cultural entre el 16.000 i el 15.000 abans de Crist.

Durant tres mil anys, entre el 15.000 i el 12.000, té lloc el desenvolupament del Magdalenienc, cultura caracteritzada per el notable desenvolupament de la indústria sobre os per a la fabricació d'innombrables utensilis de la vida quotidiana, azagayes en l'extrem de manecs de fusta per a la caça, arpons per a la caça o peixca, agulles per a cosir les pells en tendons o fibres vegetals, «bastons de mando», com a distintius o en utilitat domèstica no coneguda, ornaments, punchons, etc. Tot això junt a indústria de pedra similar a la del Gravetienc i Solutrènc, o siga, raspadors per a preparar pells, braços i manecs de fusta o d'os, burins per a tallar fendint i per a gravar, dors i vores rebaixats per a inserir-los en armadures de fusta o d'os, fulles ganivet, perforadors, etc.; encara que han desaparegut els utensilis típics del Solutrènc.

No sabem si va establir campaments a l'aire lliure, ya que no hem trobat cap de lloc en recialles de l'època, deguent ser la cova el lloc en recialles de l'època, deguent ser la cova el lloc corrent d'habitació, vivint en comunitats de 15 a 20 individus i conegut ya el foc, així

Utensilis Magdaleniencs de sílex i d'os.

Independència i personalitat del Regne de València

Per Miquel Llop Català

Sobre est aspecte de la problemàtica sorgida en nostra regió valenciana —¿Països catalans?, ¿País valencià?— son una veta abundosa els processos de les Corts Generals de la Corona d'Aragó. Açò suposant que, per a estos problemes, aprofite un poc encara la documentació històrica.

Utilisém bàsicament el procés de les Corts de Monzón, de 1388-1389, en el regnat de don Joan I, l'Amador de la Gentilea. Estes Corts foren llargues i dificultoses per una sèrie de motius diversos. Es ben sabút que en la base de les tibantors entre els components de la cúria i del rei estava l'exigència de que foren expulsats de la Cort i de les cases reals alguns dels oficials, cortesans i domesticos que havien demostrat ser «indesijables». Uns ho eren per sa avarícia i ambició, atres, per ses costums poc honestes i sa mala fama. La persona més duta amunt i avall en les actes fon la famosa Carroça de Vilaragút, Senyora de Corbera, una poderosa dama valenciana que acaparà la Cort, pero que escandalisava per ses costums i sos gusts mundans.

Els que coneixen les Institucions de la Corona d'Aragó saben que a les Corts Generals acodièn els representants dels tres braços de cada u dels regnes inclosos en la Corona: Reg-

nes d'Aragó, de València i de Mallorca i el Principat de Catalunya. Tots ells com a entitats autòctones, sense que el «Principat» fora la resultant dels dos regnes de València i de Mallorca. No paréix que hi haguera, per aquell temps, «Països Catalans» com a Gran Catalunya. Assistien, a mes, els «missatgers» de les ciutats i viles reals, com València-Ciutat, Xàtiva, Morella, etc., estes del Regne de València.

Les actes d'estes Corts se conserven en l'Archiu de la Corona d'Aragó, *Procesos de Cortes*, 9. De tot el procés es poden traure proves clares d'a quin punt aplega la consciència de ser «independents» i de com es posaven en pràctica les tàctiques polítiques i diplomàtiques, quan es tractava de defendre i salvaguardar els propis furs, privilegis, franquícies i costums. Si era necessari —pero mai si podien resultar lesionats els seus propis interessos— oferien ajudes, s'avenien entre ells, tots o part dels regnes, per a favorir al rei, unic aglutinant de tots els «entes» de la Corona. Si, en atres circumstàncies, l'«avindre's» era perjudicial als drets, a les lleis o als interessos del propi regne, es rescindia el contracte, es retirava l'ofertament d'ajudes, o es posaven condicions, en el cas de que se mantingueren les prestacions. Per la lectura de les actes, es deduïx que este modo

com el vestít, per a lo que degueren utilizar les agulles d'os; sa font principal d'alimentació i d'aprovisionament de proteïnes fon la carn dels animals caçats, lo qual supòn el coneixement i utilització de l'arc. Els «bastons de mando», de creure en la funció que se'ls assigna, suponen certa jerarquiació social, sense que conegàm res mes de sa organisació.

Les troballes de conches marines en jaciments de l'interior, permeten concebre l'existència de certa forma de comerç, ya que les comunitats degueren tindre parcelat el seu territori i limits fixos én les dels costats.

El Paleolític Superior Valencià conegué també un extraordinari desenròll artistic, que serà descrit en el proxím número.

de procedir difícilment s'haguera donat, si algú d'estos regnes o principat haguera estat absorbit per atre o haguera format en algú d'ells una unitat política superior.

El present treball tal volta resulte una com «antologia de texts», pero creguem que així, un poc amagats entre bastidors, seran els «missatgers» i els representants dels «braços eclesíastic, militar i reyal» els que parlaran en el present, com parlaren en aquell temps, en el portic del gran Segle d'Or valencià.

Comencem per conèixer —segons una cèdula presentada per tots els braços presents en les Corts— les bases en que s'assentava sa concència de «entitats polítiques diverses». La cèdula presentada era la contestació a atres dos que havia fet llegir el rei, en les quals es queixava de que no es prestaren a entregar ajudes per a la defensa de les terres seues i l'expulsió de les companyies estrangeres de sos territoris, així com el prendre formalment i éen diligència l'ordenament de la justícia. Els braços, al contestar-li, manifesten el bon desig d'ajudar-lo i sa sincera disposició en estudiar els capituls de la justícia, pero «seruats a *cascun Regne e prouincia e singulars de aquells lurs furs e privilegis e franqueses costums e libertats e sens preiudici e derogacio daquells...*». Quan li donen les raons de la demora en la contestació definitiva, aleguen: «...en la present Cort es applegada gran multitud de gent representant *tots vostres Regnes e terres en los quals ha diversitats de estaments de persones e de furs constitucions franqueses e privilegis...*». Esta diversitat dificultava aplegar a un acòrt que fora per a tots i cada u dels regnes acceptable, sense que sa acceptació contrariara els seus interessos.

Cap pensar que, si la «diversitat» en tots eixos aspectes no haguera segut real, difícilment l'hagueren suscrita tots els braços de tots i cada u dels regnes presents a les Corts. (Proc., 9, fol. CXXVI, v). El que estigueren tots ho diu exprésament l'acta de la sessió: «...per omnia

brachia dicte curie generalis...» (fol. CXXVI).

Paréix clar que la convicció d'aquells homes de finals del segle XIV, entre ells els valencians, es fonamentava en els conceptes jurídics, polítics i culturals, distints i diversos, en cada una de les unitats que formaven, éen la persona del rei, la Corona d'Aragó.

Encara que es famosa —i real en contingut— la frase clàssica: «no hi ha que fer problema dels noms, si es salva la substància» («De nominibus non est curandum, dum de re constet»), la presència constant d'una mateixa denominació, salvada i provada la substància, acréix el valor provatiu. Segons estes actes del procés de les Corts de Monzón, celebrades a finals del segle XIV, en la Corona d'Aragó, hi havia un regne éen personalitat pròpia i autocton, que era *València*, i als seus pobladors se'ls coneixia com a *valencians*, encara que foren de Morella, d'Alzira, de Xàtiva o de Dénia.

Sempre que els representants dels tres braços i de les ciutats i de les viles reals es referixen a ells mateixos, en les múltiples cèdules «responsives» que presenten al rei o, en absència seua a son viced canceller, el valencià Domec Mascó, ho fan éen l'expressió, usada profusament: «...los del Regne de València...». Vejam uns eixemples, trets tots del foli 137, v., del dit procés: «...los del Regne de Valencia», «alcuns del Regne de Valencia...», «...e los braços del dit Regne de València», «...e los braços militar e reyal del dit Regne de Valencia». En el foli 165, entre atres, la diversitat es manifesta contraposant dos expressions ben patents: «...si los altres de vostres regnes / o terres... (s'està referint a l'oferiment de companyies d'armes per a la defensa)... no pot esser donat carrech /.../ als del dit Regne de Valencia».

Es mes, esta diferenciació la realcen éen major claretat, quan aludixen als territoris que, en certs circuls actuals, es preté considerarlos com formant una unitat. Seguint la cita anterior, i éen motiu del plantejament del canvi de lloc per a continuar les Corts Generals, diu la cèdula: «E per los Regnes de Valencia / de Mallorques e del principat de Cathalunya fon acordat...». La necessitat de posar-se d'acort, com a Regne i Principat, implica diversitat. No hi ha necessitat d'això, si l'entitat es única. Vorém com es trenca eixa «concordia», quan les pretensions manifestades pels atres regnes lisenen els propis drets dels valencians.

Esta denominació —*valencianos* - valen-

Tintoreria FORNAS

Superneteja a sec en PERCLORETILENO garantizada
Neteja d'ant i gamussa - PLANCHAT A VAPOR
SERVICI EN 8 HORES

Pl. Vicent Iborra, 3 Telefon 331 16 83
Tallers i Despàig: Dr. Sanchis Bergón, 12. Telefon 331 33 18
Sucursal: Av. José Antonio, 13. Telefon 327 09 44

VALENCIA

cians— es la que's donen a ells mateixos els representants «del dit Regne de València», en esta mateixa documentació. Mai aragonesos, encara que perteneixquen a la Corona d'Aragó, mai catalans o mallorquins. Alguna cosa els fea sentir-se distints més allà de la Corona, i de la llengua, i dels interessos personals del rei.

Encara que tindrem que repetir les cites en apoyo d'atres aspectes, veja's la denominació utilitzada, a l'haver de pendre una decisió particular sobre el canvi de la celebració de les Corts, des de Monzón a Catalunya, qüestió que va enfrontar als representant d'Aragó. Enfrontament que als «del Regne de València», per tal d'evitar que'l rei prorrogara les Corts, els mogué a pendre posicions miges, conciliadores, per tal que sa proposta personal no fora desatesa. Sa posició conciliadora la manifestaren diguent: «...que si els *aragonesos* volen consentir que la cort se continue en Cathalunya / que als dits valencians plau / de anar hi / sots les dites protestacions (defensa dels propis drets seus). E axi mateix / si los *cathalans* e *mallorquins* volen donar loch que les Corts se continuen / e muden en un loch coninent de Arago concordador per la Cort que als *valencians* plau» (fol. CLXVI). Est apelatíu l'usen igualment quan presenten sa negativa, davant de la proposta d'anar a Catalunya, si allí no va «tota la cort»: «...los dits *valencians* / no darien loch de anar en Cathalunya / si donchs tota la Cort General noy anauen» (fol. CLXVI).

Els documents i les expressions —sobre un fondo historic-juridic— no poden ser mes eloqüents. Crec que sobren tots els comentaris. Així se dien i així se consideraven, en les cèdules que ells mateixos firmaven, el «Comendador» d'Onda, i l'eclésiastic Gascó Coloma, i Pere de Vilaragút i Martí Enyeguez del braç militar, i els síndics i missatgers de la ciutat de València, Nicolàu de Valldaura, Guillém Caera, Jaume Marrades, Joàn Mercadér, i els representants de Xàtiva, com Ponç de Malferit, i de Morella, com Bertoméu Segarra, etc.

No hem trobat ni una sola vegada —podria ser conseqüència d'una lectura ràpida— expressions ambigües que pogueren causar confusions en quant a la total independència del Regne de València front a les atres entitats incloses en la Corona d'Aragó. No hem vist tampòc —possiblement per la mateixa raó aludida abans— que's denominaren en forma conjunta «els de llengua o parla catalana». Si que hem vist el requeriment dels aragonesos, demanant que les ordenacions de justícia s'escriviren en llengua aragonesa (fol. XXVI, v.).

Valencià: pensa —en adaptació de la frase de Méndez Núñez— que més val honra sense autonomia que autonomia sense honra.

COMMERCIAL
UNION

INCENDIS, TRANSPORTS, PÈRDUA BENEFICIS,
ACCIDENT INDIVIDUAL, TOT RISC DE CASA, TOT RISC
D'ESTABLIMENTS COMERCIALS I RAMS DIVERSOS

SUCURSAL REGIONAL

Croniste Carreres, 9, 1.º, B
Tels. 322 48 65 - 322 48 59

VALÈNCIA - 3

Una companyia que està al servici de tota València
i dels valencians

QUALIFICADA « »

Per Vicent Garcia & Antoni Fontelles

En l'any 1933 baix el títol de "La llengua dels valencians" el professor Sanchis Guarnér publicà lo següent:

"Qui renúncia a sa llengua renúncia a sa pàtria, i el qui renega de la seua pàtria és com el qui renega de la seua mare. Un desgraciat que troba que la Naturalesa no l'ha fet bé; un insatisfet que no es veu col·locat en bon lloc i que es mou vanament cercant adequació en altra banda i que en la nova nació no passarà d'ésser un metec, un ciutadà de segona categoria... cars lectors, em sembla un xic difícil"

Més avant diu:

"Dialecte, etimològicament ve d'un verb grec —**dialegos**— que significa **parlar**, çò és, té la mateixa arrel que les paraules **diàleg** i **dialectica**.

Científicament, dialecte és el mode popular de conrear una llengua, la manera com és parlada, manera que per llei natural és distinta en cada temps i en cada poble. La diferència entre dialecte i llengua és que aquell és la manera popular de parlar, i esta, la forma culta, acurada, perfeccionada, artificial, literària, escrita. Podríem dir que llengua i dialecte són una mateixa cosa: la parla, la qual cosa en son caire dinàmic anomenem dialecte i en sont caire estàtic anomenem llengua. La llengua literària depén dels dialectes populars..."

Pero com ell be diu, en el prolec d'unes darreres reimpressions:

"...el temps passa, les persones canvien i les tradicions es perden..."

I seguint én tot açò, a mes d'usar atre llenguatge literari, en el prolec de la quarta edició se llig:

"...M'havia engrescat en la feina i el nou llibre no conservava de l'anterior gairebé més que el títol ... Per tot això aquella segona edició de **La llengua dels valencians** no fou, doncs, una reimpressió sinó una refosa total del text pri-

mitiu, condensada i ampliada ensems, en què sovint vaig canviar de to, el qual encara era polèmic, però era més concret i preceptiu..."

El senyor Guarnér a mes d'escriure utilisant atre estil lliterari, usa una atra "llengua dels valencians", canvia complétament el llibre, deixa el títol i es una reimpressió.

EL "RABO" DE PANSA

El doném al programa d'lñigo, sobre tot a aquell en què entrevistaren a Cervantes i no li preguntaren per la llengua valenciana. Encara que... no se, no se, a lo millor era fasciste també.

HIT PARADE

No podia faltar la menció a la música, i ací vos oferim, de la nostra particular llista QUATRE PENDONS, els llocs...

En el número 10:

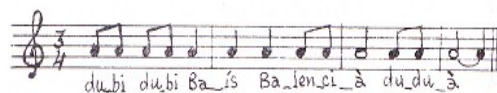
Cançó: "Baís Balencià".

Cantant: "Gatets i gossets".

Música: "Del nort de l'Ebre".

Autor: Desconegút, pero popular i demòcrata.

Per a qui vullga cantar-la:

(repetir-ho les vegades que's vullga)

En el número 9:

Cançó: "Búscame esa isoglosa"

Cantautor: "BS en apichàt".

Música: Castellana d'orige català.

(d'esta no posém la lletra, encara estan buscant-la)

PHRASES POUR L'“ÉTERNITÉ”

Dites per Pepe Luis, en segona edició, en Alcòy:

- “Ya se han ganado las elecciones; ya no es un reino, sino un País Valenciano.”
“El valencianismo, como acto político, es lo que ha prosperado, la valencianía es lo que ha fracasado.”
“El voto nacionalista lo ha recogido el Consell y ésta es la impresión general de estas últimas elecciones.”
 (“Las Provincias”, 7-III-79, pàgs. 3/4)

AVIS

Abàns que se nos oblide, serà condició “sine qua non” (¡¡ta, ta, chan!!), per tal de llegir esta secció: que tingàu a ma un diccionari polilingüe, posar-se peineta (no, no t'extranyes, a mes estem en família i ningú s'entera), ser “valensiano” (d'eixos que van al Parterre, o son del blavét) i ser bilingüe (que ningú se m'enfade, encara que yo de tota la vida soc mono ... lingüe).

Ya estàs en situació, ara ves i mira't a l'espill.

REFRANÉR MODÈRN

- Ací ne van dos:
“Valencianistes de tot lo mon, unim-nos.”
“Rosega, rosega, que algo queda.”

EL DICCIONARI MOSSARAP

- diccionari:** llibre que replega totes les veus mossaraps.
mossarap: la llengua dels valencians.

avòrt: projecte equivocàt.

països: vid. avòrt.

borinòt: animal de séquia del “P. V., les Illes i el Principat”.

fustér: ofici que pega sobre fusta.

abstemi: que no combrega en lo blau.

València: “tierra de las flores”.

València: territori comprés des de Vinaròs fins Oriola.

VS: abreviatura de “valensiano, a.” i “valensianismo” || Sigles d'una revista que's publica en el “cap i casà” || Nom d'unes mantes || Segón membre de la igualtat dos + dos = VS || Onomatopeya, en apichàt, que servix per a cridar a les persones, v. g.: ¡vs!, ¡vs!

LOCAL

El dia 24-IV-79 tingué lloc en un hotel del “cap i casà” l'entrega dels premis MURTA-79, que com molts no saben i cal redir-ho s'han fet éns les APORTACION POPULARS DELS VALENCIANS, puix be, el de novela no s'otorgà, el de poesia l'obtingué Emili Ridocci Miquèl, el de narracions per a chiquets a Josefina Lázaro Cerdà, i, per últim, el d'histories gràfiques d'humor a Josèp Lluís Castillo de Fez.

L'acte fon estrictament literari, mes be curt que atra cosa, i al qual assistí part de la “cream” del valencianisme i molt de poble. Un èxit. Estem pensant ya en el trage de l'any que ve; ¿vosatres no?

¡Ah!, el mantenedor de l'acte i el secretari del jurat eren sonorissants, per això de la descentralisació.

Banc de València

SETANTA-HUIT ANYS AL SERVICI DEL POBLE VALENCIA

Casa Central: Pintor Sorolla, 2. València

220 oficines en les províncies de:

ALACANT, BALEARS, BARCELONA, CASTELLÓ,
MADRID, MÚRCIA i VALÈNCIA

Els sistemes més avançats de la tècnica bancària a disposició dels seus clients i amics.

Departament extranger, especializat en estos servicis, ab ret de corresponsals en tot el món.

La nostra línia constant de progrés nos obliga a prestar sempre el millor i més ràpid servicí.

Aprovat pel Banc d'Espanya ab el número 8.126

Els que volen que no es tinga en compte el passat, quan els convé tiren mà del passat dels atres. Que pensen que també es pot traure un passat d'ells que no els convé se sàpia.

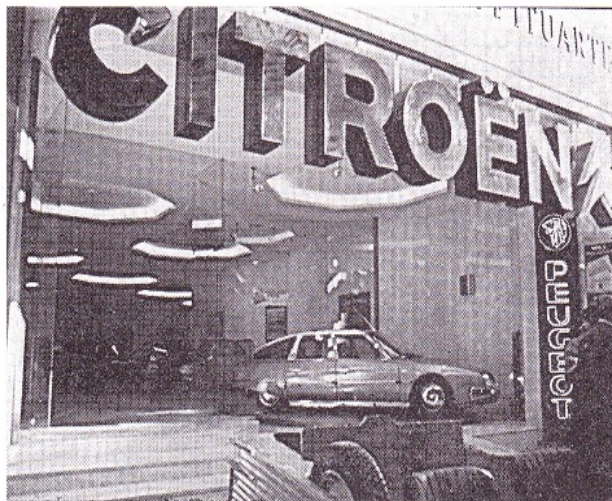
Valencians: demanéu el Regne de València; que lo demés se vos donarà per afegitó.

AÇÒ HA VIST MILO...

— ¿Qué me dius de la nova directiva?

—¿Qué vols que te diga? Que me paréix... massa cara.

**Obra realizada en sis setmanes gràcies a la col·laboració
d'aquest equip d'industrials**

CEISA	ALBAÑILERIA	Telefon 322 48 87
CARBONELL Y VALLS	FONTANERIA	Telefon 349 00 12
ANTONIO SANCHIS (Villanueva de Castellón)	MARMOLES	Telefon 245 08 71
MAVAMAR	MARMOLES	Telefon 131 00 25
ALFONSO CUBELLS	PUERTAS	Telefon 333 37 67
COALSA	PLATAFORMA	Telefon 323 20 41
TERMOCLIMA	AIRE ACONDICIONADO	Telefon 334 36 06
PUBLINEON	CARTELES	Telefon 323 11 89
VICENTE ESTEVE	ELECTRICIDAD	Telefon 377 22 90
VICENTE ARNAL (Serra)	CARPINTERIA	Telefon 168 09 03
UNION VIDRIERA		
VALENCIANA, S. A.	VIDRIOS	Telefon 144 00 31
VALENMIX	SECAMANOS	Telefon 326 56 36
CRISTOBAL MARTINEZ	PULIDOR	Telefon 325 71 90
CERRAJERIA FERRANDIS	CERRAJERIA	Telefon 323 57 95
CARMELO CARVAJAL	PINTURAS	Telefon 371 89 47

Coordina

CEISA, Construccions - Moratín, 14, 12 A - Tel. 322 48 87 - VALÈNCIA-2

De les terres altes que banya el Palància

II

BONIFACI FERRÉR

Per Miquel Adlert Noguero

ELS PRIMERS ANYS

Encara que naixcút en la capital del nostre País (3), Bonifaci Ferrer, el germà de Sant Vicent, està fortament lligat a la història de la comarca de Sogòrb, on passà els últims anys de vida i on descansen les seues despulles i on es troba la Mare de Déu de la Cova Santa, obra seua segons tradició (4).

La figura interessantíssima de Bonifaci Ferrer no es molt coneguda, no obstant el relléu que en la seua època conseguí este il·lustre valencià que tant es distinguí en totes les activitats. Avocat, jurat de la ciutat de València, representant en Corts, cartóix, compromissari en Casp, general de la Cartoixa..., la vida intensa i dinàmica del germà de Sant Vicent és un eixemple d'una forta personalitat i d'un gran esperit, representatiu del nostre poble d'aquella època. En ell estan compendiades totes les virtuts del nostre País, del vertader País Valencià (5), lliure i cristià.

A mijans del segle XIV (no s'ha precisat l'any) naixia Bonifaci Ferrer en la mateixa casa del «pouet» que Sant Vicent. Potsé que en la seua infància es manifestara la vocació que al final de la seua vida havia de portar-lo al claustre o potsé que així ho creguera la seua família i ell matéix. Lo cert es que durant la seua joventut sollicità i conseguí diversos be-

nefics, els que no arribà a fruir plenament per no haver rebut les ordens no obstant sol·licitar-les en 1375.

Deplorable era l'estat de l'ensenyança en València. Els Estudis Generals que Jaume I projectà no havien tingut realitat, la càtedra de Dret que la ciutat intentà crear en 1373 no ho fon fins a 1412, per l'oposició del bisbe Jaume d'Aragó, que crea ser dret seu; i Jaume II, al fundar la Universitat de Lleida, havia restringit l'ensenyança en les altres ciutats.

Per això anaven a Lleida a estudiar els valencians, i el Consell pensionava als que es distinguien.

En Lleida obtingué Bonifaci Ferrer el bachillerat i d'allí passà en 1374 a Perusa, on tingué per mestre al famós Baldo d'Ubaldis, pero les revoltes dels florentins contra el Pontífice s'extingueren a Perusa en 1375, i perseguits els estrangers, fugí Bonifaci Ferrer; i tornà a Lleida alcançà el doctorat en Decrets i en Sagrada Teologia, com se nos diu en el colofó de la Bíblia valenciana.

AVOCAT. EL SEU MATRIMONI

Els numerosos i importants assumts que li foren encarregats, nos demostren el rendim que adquirí com advocat. Així és que fon advocat del bisbe, de la ciutat de València i de molts pobles, alguns lluntans, com Castellfabib, que li pagava dos-cents sous anuals. No es extrany, per tant, que al crear el bisbe una càtedra de Dret Canonic, li fora confiada a Bonifaci Ferrer.

Vivia en esta època en el carrer del Micalét, cantó a la trevessia a la banda de la plaça de la Seu.

(3) Acabava de nàixer la denominació "País Valencià", per haver proscrit la de Règne de València u dels majors, sino el major, *chauvinisme* antimonàrquic dels que s'han donat.

(4) Tant les despulles de Bonifaci Ferrer com la imatge de la Mare de Déu de la Cova Santa, foren víctimes de la persecució contra el catolicisme que s'inicià en 1936, en terres valencianes.

(5) Vid. nota 3.

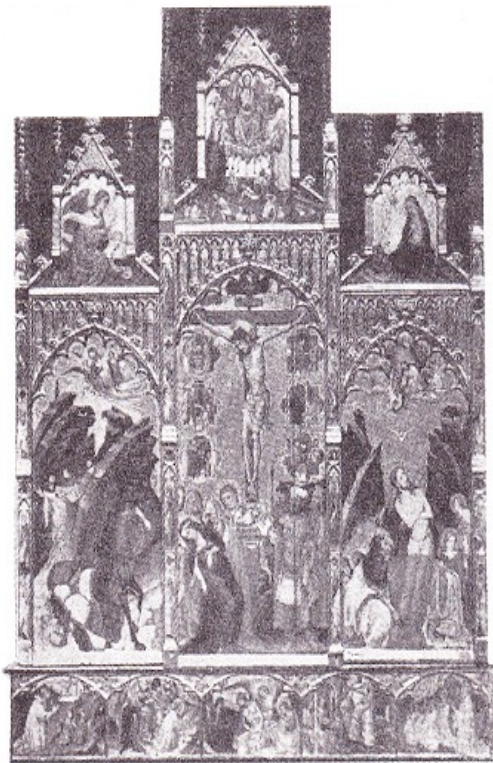

Foto 1.

Algunes vegades anava a visitar-lo Sant Vicent, i es tradició que anys després, vivint en la casa Micér Artés, una esclava mora que este tenia i que era atormentada pel dimoni, es lliurava d'ell quan entrava en l'habitació que ocupava Sant Vicent en les seues visites al seu germà, lo que feu que fora venerada dita habitació.

En 1382, Micér Bonifaci contrau matrimoni en Jacmeta Despònt, noble i rica dama que aportà al matrimoni 21.000 sous. Els ingressos en la família eren molts, ya que Micér Bonifaci tenia cada vegada mes prestigi com avocàt i la felicitat del matrimoni es vegé augmentada en les set filles i els quatre fills fruit del matrimoni.

El 16 de juliol de 1388 comprava Micér Bonifaci per 35.000 sous a Guillém Safér i la seua dona, Violant Ripóll i al fill d'este matrimoni, Joàn, el senyoriu d'Alfara, que comptava en aquell temps en mes de quinze cases, i en 1394 pogué adquirir el dret de jurisdicció després de juí contradictori en els veïns del poble i el sindic de la capitàl en la contribució de la qual estava Alfara.

JURAT DE LA CIUTAT.

REPRESENTANT A CORTS. PROCESSAT

En el sortéig de jurats que es feu el dumege de quinquagèssima de 1388, Micér Bonifaci era nomenat per la classe de ciutadans. Disgusts i malsons havien de traure'l del carrer. Com a representant de la ciutat, junt en altres, anà a les Corts de Montçó i el rei es queixà a la ciutat de la conducta dels seus representants en l'assunt que, cotnra la senyora Carroça de Vilaragút, havia presentat el Marqués de Villena. Per a investigar la conducta dels seus representants, envià la ciutat mensagers i com per les informacions d'estos «e encara per fama pública e dita comuna», com diu el Conséll en 31 d'agóst de 1389, pareixia sospitos el procedir dels representants, el 18 de setembre acorda el Conséll «que fos fet process e enquesta contra los honrats...» i enumerava dits representants.

Llarc i ple d'incidències fon el procés, principi de les desventures de Micér Bonifaci i que tant havia d'influir en el seu anim per a inclinar-lo a la vida monacal. Desterrat durant el procés, Jacmeta i els seus fills s'havien retirat a Alfara, on una epidèmia infantil feu víctimes seues en 1394 a les set filles i dos fills de Micér Bonifaci, epidèmia de la que moriren en València 12.000 i que en 1350 i 1374 ya havia assolat el regne. Jacmeta no pogué resistir tanta desgràcia i moria de ràpida maldia. Així es que sent en 6 de novembre de 1395 absolts Bonifaci Ferrér i els altres «sense infamia e dan alcú» (ya que de lo únic que poden ser acusats era de demora en les instruccions del Conséll, respecte a l'assunt de la senyora Carroça de Vilaragút), Micér Bonifaci, desenganyat de les coses del mon i aplanat per la desgràcia que havia desfét la seua llar, seguint els consells del seu germà que es trobava en València en el rei En Joàn, de qui era confessor, es decidí a pendre l'habit de la Cartoixa, per lo que vengué el poble d'Alfara, instituí en la iglésia dels dominics un aniver-

Joyeries GRACZA

Russafa, 29
Tels. 322 71 22 - 321 79 27

Pau, 24
Tel. 321 06 18

VALÈNCIA

sari pels seus pares i atre per a si i per als seus, deixà als seus fills a carrec de la seua germana Constança i el seu cunyàt Pere Sinya, én 5.000 sous per a cada fill, regalà llibres, a més de 15.080 sous i sis diners, assegurà una renda al monasteri de Porta Coeli, repartí diners als pobres, i regalà al monasteri de Porta Coeli, el retaule en que està representat én la seua família (6).

CARTOIX. PROCURADOR. PRIOR

Ordenades totes les coses, solicià l'habit en Porta Coeli, que no contava en aquells temps mes que én el menút claustre voltat de dotze celes i l'antiga iglésia ogival, començant en aquella época les obres de les noves celes, gràcies a la munificència del cavallér aragonés En Francésc Fernández Pérez d'Aranda, que poc després entrava en la Cartoixa com simple donat.

El 21 de març de 1395 prengué l'habit de mans del Prior Pere Julián, i fon tanta la pietat i tan edificant la conducta que observà en el noviciàt, passat en la cela de l'aigua, que el Pontífice Benét XIII el dispensà per a qué poguera professar abans de l'any, i el 24 de juny li donava la professió el Prior, i el 22 de juliol recebia del bisbe Fra Joàn de Formentera, totes les ordens.

Fra Bonifaci es dedicà tan de ple a l'oració i a l'estudi, que es eixemple per a tota la comunitat. A fora del claustre de Porta Coeli deixà tots els afectes del mon, totes les amargors, tots els malsons. Llunt d'ell la vida del sigle, a penes sent la mort del seu fill Francésc en 1398.

Era tant el prestigi de qué fruïa en la comunitat, que el nou Prior Francésc Anglesola el nomenà mestre d'En Francésc d'Aranda, quan este ingressà en la Cartoixa el 31 de ginér de 1398, i el 15 d'agóst de l'any següent el fea Procurador, en el qual carrec demostrà grans condicions, conseguint importants donacions i cedint en favor del monasteri la llegítima del fill que havia mort.

Les seues grans condicions i virtuts feren que el Prior Anglesola convencera als monges per a que acceptaren la seua renúncia i que demanaren al general que els donara per Prior

(6) D'autor desconegút. Es troba en el Museu de Belles Arts de València. Seguint la costúm d'aparéixer els donants, en cascú dels extrems de la predela figuren, respectivament, Bonifaci Ferrér én els fills i Jacmeta én les filles.

a Fra Bonifaci, lo que acceptat pels monges i pel general, feu a Fra Bonifaci Prior, el 8 de ginér de 1400. El 29 de març assistia el nou Prior de Porta Coeli al Capitul General de la Cartoixa, que es celebrà en la Gran Cartoixa,

Foto 2.

i en el que es distinguí notablement Fra Bonifaci, que, al tornar-se'n a Porta Coeli es distingué per a visitar a Benét XIII, que es trobava en dificil situació per l'enemiga del rei de França, que havia segút dels puntals mes fermes de l'obediència d'Avinyó. El de Luna, que ya tenia én ell a Sant Vicent, retingué també al seu germà, comprenent lo util que havia de ser persona de tal vàlua.

Innumerables foren els servicis de Fra Bonifaci a Benét XIII i els treballs i gestions fets per a posar fi al cisma. Així, les embaixades al rei de França, per eixemple, i l'assistència al concili de Perpinyà i al de Pisa, on én els atres embaixadors fon amenaçat de mort i on les turbes s'amotinaren contra ells, tenint que eixir custodiats per la guàrdia del Concili i podent vore's lliures gràcies a un comerciant que, tenint molts negocis én la Corona d'Aragó, va temer pedre-los si els embaixadors eren morts.

Quan després del Concili de Constança, Be-

nét XIII continuà en la seua obstinació, Fra Bonifaci, lo matéix que Sant Vicent, es separà d'ell i es retirà a la Cartoixa.

GENERAL. RENUNCIA. TORNA A SER-HO

El cisma havia dividit també les ordens religioses, i com el general de la Cartoixa havia quedat en l'obediència d'Avinyó, els de l'obediència de Roma elegiren un altre.

Era general de l'obediència d'Avinyó, Guillem Raynald, que greument malalt, poc abans de morir va indicar com el més digne per a succeir-lo, a Fra Bonifaci, qui a poc d'estar en Benét XIII es va vore nomenat general, volent renunciar per humilitat, pero acceptà per la pressió del Pontífice, que vea les grans ventajes que això reportaria per a ell. I no obstant lo que el servici del Pontífice i les gestions per a que acabara el cisma li ocuparen, no deixà de preocupar-se del generalat, introduint grans millores en la Cartoixa, tant materials com espirituals.

Quan s'anava a celebrar el Concili de Pisa, cregueren oportú els cartoixos que, per a conseguir la unió, era precisa la renúncia dels dos generals. No tingué inconvenient Fra Bonifaci, ya que açò li llevava la pesada càrrega que per a la seua humilitat era el generalat, i renuncià, en la condició de que els monges no resoldrien res fins saber fidedignament del Concili de Pisa. Renuncià també l'altre general, Fra Esteve de Sena, i els cartoixos elegiren a l'alemany Joàn Grifenberg i reconegueren a Alexandre V, nomenat en Pisa, fiats de lo que

els havien dit els dos priors, dels que u no va arribar a Pisa i l'altre estigué malalt quasi tot el temps que durà el Concili.

Però sabedor Benét XIII de la renúncia de Fra Bonifaci, la declarà nula i li ordenà que tornara a pendre el generalat, lo que va fer per obediència, ya que havia de ser tildat pels seus enemics de versatil i ambiciós. I efectivament, no tardà en recórrer les cartoixes un memorial del P. Guillem de la Mota en que es feen estes acusacions contra Fra Bonifaci, i per lo que este escrigué la seua defensa i l'envià a Grifenberg i a un monge dit Bernat. Escrit formidable en que desfà admirablement tots els carrecs que es feen contra ell i en el que te una frase en que diu que es notori a tot lo mon que en la seua Pàtria es parla en tota llibertat i a ningú es fa violència.

Acaba l'escrit demostrant com els monges no havien complit la condició de tindre notícies fidedignes de Pisa, i com lo actuat allí no fon canonic.

RESIDIX EN VALL DE CRIST.

COMPROMISSARI EN CASP

Com la Gran Cartoixa havia quedat en aquell temps fora de l'obediència de Benét XIII, Fra Bonifaci establí el generalat en Vall de Crist i allí va recibir la visita de Guillem de la Mota, que anava a tractar uns assumts per encarrec de Grifenberg. Fra Bonifaci, sense fer-li cap recriminació, li donà a llegir la seua defensa, i Guillem de la Mota, després d'uns dies de reflexió, es llançà als peus de

CENTRE DE JARDINERIA SANT VALERO

PLANTES - ABRES - PRODUCTES FITOSANITARIS

Telefon 120 19 50

Direcció telegràfica: JASVALERO

Telex 62130 JASV - E

Carretera Nacional 340, Km. 234

BENIPARRELL

(València)

Fra Bonifaci, demanant-li perdó per les acusacions que li havia fet i que li perdonara també les censures en qué estava incúrs al separar-se de Benét XIII, perquè Fra Bonifaci tenia àmplies facultats.

Es durant la residència de Fra Bonifaci en Vall de Crist quan la tradició col·loca la fabricació per ell de la Mare de Deu de la Cova Santa.

També per esta época va rebre Fra Bonifaci la satisfacció de la visita del seu fill, únic que li quedava i que acabava d'obtenir la llicenciatura en Dret, on prometia destacar com el seu pare, però la vista de Fra Bonifaci i les seues exhortacions el mogueren a sol·licitar l'habit de la Cartoixa de Vall de Crist i el que no pogué rebre de son pare, que hagué d'anar a Casp de compromissari, si bé al tornar fou el seu mestre i li donà la professió.

El gran prestigi que com juriste tingué Fra Bonifaci en el segle, feu que fora encarregat de resoldre el pleit dels Maestres de Montesa, originat per haver nomenat els cavallers a En Nicolau de Pròxita Comanador; mentre Benét XIII, que sense comunicar-ho a l'ordre s'havia reservat l'elecció, havia nomenat a En Guillém Raimond de Cervelló, cavaller de Calatrava i Comanador d'Alcanyís.

I pel seu prestigi com home de lleis, el veem també compromissari, representant a València en Casp, en el seu germà i el juriste Ginér Rabassa, que fou substituït (per haver perdut la raó) pel també juriste Pere Bertràn.

Votà Fra Bonifaci en Casp d'acòrt en el vot de Sant Vicent, o siga, a favor del d'Antequera, decisió que nos nos podem detindre a defensar, i que, per altra banda, ja ha seguit prou defesa, sobre tot recentment en Catalunya, on tanta acceptació té lo de «la iniquitat de Casp».

LA SEUA MORT.

LA TROBALLA DE LES SEUES DESPULLES.

Retirà Fra Bonifaci lany 1416 a la vida d'oració, caigué malalt, i el 29 d'abril de 1417 entregava a Deu la seua ànima.

Fou soterrat en el cementeri dels cartoixos, sent la seua sepultura la més pròxima a la Torre de les Ànimes; i si bé en 1600, en ocasió del trasllat a València d'una costella de Sant Vicent, es pensà posar les despulles de Fra Bonifaci en un sepulcre, no es feu per l'oposició del P. Joan Belló ya que això era contrari a la costum dels cartoixos. Al morir este mon-

ge, fou soterrat al costat de Fra Bonifaci, i mes tard a l'altre costat rebé sepultura el P. Maties Ferrer.

Testimonis hi ha de que a poc de la seua mort, de la sepultura de Fra Bonifaci començaren a creixer maravelloses herbes de grans

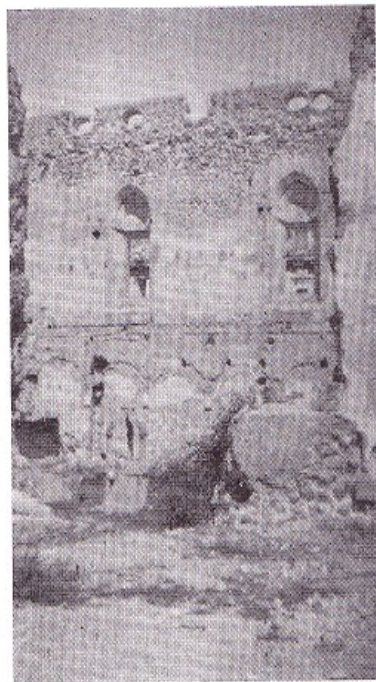

Foto 3.

virtuts i una assussena que mai no es marcia i que naixia de la seua boca. Per això i per la seua vida virtuosíssima, els cartoixos el representaven en unes assussenes i l'aureola de la santitat, fins que a principis del segle XVIII la feu llevar el P. Bracamonte, per no estar Fra Bonifaci canonisat ni beatificat.

L'enderrocament de la Torre de les Ànimes després de la desamortisació, al cobrir en les runes la tomba de Fra Bonifaci, lliurà a les despulles de l'insigne cartoix de desaparèixer (7), ya que el cementeri dels cartoixos ho fou de la ciutat de Sogorb fins que, en 1847, l'amo del mateix es negà a que açò continuara i plantà d'oliveres el cementeri.

En 1881, des de les columnes de *Las Provincias*, mogué l'avocat sogorbí senyor Josèp Morro, l'assunt de les despulles de Fra Bonifaci, conseguint interessar a Lo Rat Penat, el president del qual, senyor Teodor Llorente, en

(7) Vid. nota 4.

el Centre Excursioniste de dita entitat, feren, acompanyats del senyor Morro, unes primeres investigacions sense resultat. Fon mes tart, en 1895, quan el senyor Morro inicià les excavacions.

Aparegueren primer a poca fondària esquelets de quan allò va servir de cementeri de Sagòrb; mes fondo es trobaren despulles que denotaren ser de cartoixos. S'examinaren les dades i continuaren les excavacions, que cada vegada es feren mes difícils per la durezza del terreny, fins que el 10 d'abril, a les cinc i mija de la vesprada, sent dimecres sant, cedí la terra i excavant en afà es trobà una sepultura en la que hi havia un esquelet que media 1'75 m., ben conservat, en els braços creuats i molt oberta la boca, en la que tenia tots els quixals, i que es comprovà ser el de Fra Bonifaci.

Ordenà el bisbe l'exhumació, pero davant l'oposició de la vila d'Altura a que foren les despulles tretes del poble, quedà depositat en la iglésia de la vila, fins que en 1915 el bisbe Fra Lluís Amigó indicà en Altura el desig de que les despulles de Fra Bonifaci descansaren en la Cova Santa, junt a la Image (8) que la tradició fa obra seua, i on fon trasladat en ocasió del centenari de la seua mort.

BONIFACI FERRER, ESCRIPTOR.

La gran activitat de la vida de Bonifaci Ferrer no l'impedí que nos deixara escrites algunes obres.

(8) Vid. nota 4.

Li son atribuïdes les següents:

Epistolarum volumen, De Passione Domini, De Schismate Pisano, Quare carthusienses non comedant carnes? De approbatione et Confirmatione Carthusiae.

De Coerimoniis in Carthusia.

De novitio induendo et introducendo in cellam.

Bíblia arromansada de lengua latina en la nostra valenciana.

Notae super Foris Regni Valentiae.

Deaegrotis visitandis et defunctorum sepultura.

Esta última dubtosa.

Destaquém entre totes la traducció en la nostra llengua de les Sagrades Escripures. Per desgràcia no coneguém hui d'esta magna obra sinó el Colofó i un fragment del Llibre dels Reis i que reproduím.

Diu així el Colofó:

«Gracies infinides sien fetes al omnipotent deu, e senyor nostre Jesucrist: e a la humil, e sacratissima verge maria mare sua. Acaba la biblia molt vera e catholica: treta de vna biblia del noble mossen berenguer viues de boil cauller: la qual fon trelladada de aquella propria que fon arromançada en lo monestir de portaceli de lengua latina en la nostra valenciana per lo molt reuerend micer bonifaci ferrer, doctor en cascun dret, e en facultat de sacra theologia: e don de tota la Cartoxa: germa del benaventurat sanct vicent ferrer del orde de pricadors: en la qual translacio foren e altres singulars homens de sciencia. E ara derrerament aquesta es stada diligentment corregida vista e rego-

MODES COSTURA

Mc TRIN

ESPECIALITAT
EN TALLS GRANS

BOUTIQUE

En Llop, 6 — VALÈNCIA - 2 — Telefon 322 75 01

neguda per lo reuerend mestre jaume borrell mestre en sacra theologia del orde de pricadors: e inquisidor en regne de valencia. Es stada empremtada en la ciutat de valencia a despeses del magnifich en philip vizlant mercader de la vila de isne de alta Alamanya: per mestre Alfonso fernandez de Cordua del Regne de Castella e per mestre lambert palomar almany mestre en arts: començada en lo mes de febrer del any mil quatrecent setanta set: e acabada en lo mes de Març del any Mil.CCCC.LXXVIII.»

El foli del codec que conté el fragment del Llibre dels Reis diu així en l'anvers:

«14- ...feta tota ydumea servint a david. E guarda lo senyor a david en totes les coses a qualssevulla ana.

15-E regna david sobre tot israel. E fia david iudici e iustitia a tot lo poble.

16-E ioab fill de ierusalem ea sobre la ost. E iosapfat fill de Ahilud presidia als cancellers.

17-E sadoch fill de achitob e abimelech [sic] fill de Sabiathar sacerdots. E sarias scriva.

18-E banaias fill de ioiade sobre celeti e pheleti. E los fills del Rey eren sacerdots.

Cap. VIII

1-E dix david cuydeste es algu qui haia romas de la casa de saul per que faça ab ell misericordia per ionathas.

2-E era de la casa de saul un servent de nom siba lo qual com lo hagues apellat lo Rey a si dix a ell. Tu no est siba. E aquell respos yo son servent teu.

3-E dix lo Rey he es hi algu de la casa de saul perque yo faça ab ell misericordia de Deu. E dix siba al Rey sobre hi es. j fill de ionathas flach de peus.

4-Dix on es: E siba dix al Rey. Vet que en casa es de machir fill de A mihel en lodabar.

5-Trames hi donchs lo Rey david mes ell de casa de machir fill de amihel en lodabar.

6-E com fos vengut miphoboset fill de ionathas fill de saul a david ca...

En el revers del foli es llig:

«11...al serve teu axi he fara lo servent teu e miphoboset meniara sobre la taula tua [sic] axi com un dels fills del Rey.

12—E havia miphoboset un fill petit de nom micha. E tota la parentela de la casa de siba servia a miphoboset.

13—E miphoboset habitava en ierhusalem

car de la taula del Rey continuament meniaba. E era coxo del un peu e del altre.

Cap. X

1—E ffon fet apres de aquestes coses que moris Naas Rey dels fills de Amon. e regna Amon, fill de ell per ell.

2—E dix david. fare misericordia ab amon fill de Naas asi com feu lo pare de ell ab mi misericordia. Trames donchs david consolant a ell per los seu servent sobre lo decaiment del pare. E com fossen venguts los servents de david en la terra dels fills de amon.

3—Digueren los princeps dels fills de amon a amon senyor seu. He cuydes te que per honor del pare teu david ha trames a tu consoladors e no per tal que envestigas a tu, e espias la ciutat e destron a ella ha trames david los servents seus a tu.

4—Axi que pres Amon los servents de david e raguels la mija part de la barba de ells e talla les vestidures de ells miges [?] fins a les...»

Del colofó que havia conservat el Pare Civera es feu troballa d'un foli que el contenia i que fon expòst en l'Exposició Retrospectiva que Lo Rat Penàt organisà en 1908.

El fragment del Llibre dels Reis el donà a coneixer el senyor Rodrigo Pertegàs en 1913, fragment per ell trobàt en un codec de principis del sigle XV.

S'ha atribuít la desaparició d'esta Bíblia en valencià a la prohibició de la Inquisició espanyola de les bíblies en romànc, pero això no es cert, ya que a mes que esta prohibició alçà grans protestes en València, per lo que no arribà a aplicar-se, molts anys després encara es conservaven eixemplars.

¿Hem perdút per a sempre la Bíblia valenciana de Bonifaci Ferrér?

L'ilustre canonge sogorbí senyor Morro, a qui devém el material per a esta visió de la vida de Bonifaci Ferrer, i que én la seua amabilitat tant nos ha facilitat el nostre trebàll, creu que no; que algún dia en una biblioteca, en un archiu o qui sap on, apareixerà algún eixemplar d'esta obra, én la qual la nostra llengua es vestí én les gales de la paraula divina.

La fotografia número 1 es del Retaule al que es referix el text. Les fotografies número 2 i 3, tretes per l'autor de l'articul, son vistes de les ruïnes de la Cartoixa de Vall de Crist.

ARTÍCULOS DE REGALO

ESPECIALIDAD EN PEINETAS, ADEREZOS, PAÑUELOS Y CINTAS PARA TRAJES DE VALENCIANA, Lentejuelas y Borlas en oro, MANTILLAS

San Vicente, 2

Teléfono 321 09 00

VALENCIA - 2

- ANTENES COLECTIVES TV
- MUNTAGES ELECTRICS
- INSTALACIONS
- REPARACIONS
- MATERIAL ELECTRIC
- LAMPISTERIA

Direcció Tècnica: **Vicent Barberà i Matèu**

PROYECTES - ESTUDIS - PRESSUPOSTS

Musèu, 8 i 10 — Telefon 331 30 06 — VALÈNCIA - 3

MUÑOZ

PAPERERIA - LLIBRERIA

- OBJECTES D'ESCRITORI
- MATERIAL ESCOLAR
- IMPRESOS COMERCIALS

Major, 61 - Telefon 287 11 58

GANDIA

Tocs funeraris en València

Per Vicent-Josèp Mesa Colàs

En est articul intentaré donar una mostra de l'abundància de formes en que es podien tocar les campanes a difunt, segóns la classe que n'hi haguera.

En terments globals els tocs a mort de València es podien classificar en dos grans apartats:

- Tocs a seglars: (ordinaris, albats).
- Tocs a religiosos: (entrada, quarta funerà, clamoréig o aniversari).

TOCS A SEGLARS

Estos primers eren els mes senzills en combinacions i en general es feen pegant 3 *tranquets* én els dos tiples per als homens i 2 *tranquets* per a les dones. A continuació, i després d'alçar el tiple menút s'anaven alternant batallades én els dos tiples (én miges voltes del menút) la mijana i la gran, acabant al deixar caure el tiple, quan *agonisa* com se solia dir, i pegant els trancs.

El toc a difunt es fea en la missa, a l'alçar a Deu i al despedir el dol, én l'excepció de si estava el Senyor de Manifest, si n'hi havia festa de 1.ª classe o era la vespra o dia del Corpus, les campanes no podien tocar a mort.

N'hi havia classes distintes de funerals i estes es distinguien per les batallades que pegara la campana gran.

1.ª classe: 12 batallades i 12 batallades mes én la gran. En la qual es feen dos senyals, a l'Ave Maria i a l'Alba.

2.^a classe: 12 batallades i 10 batallades mes én la gran. En esta es fea una senyàl només.

3.^a classe: 12 batallades i 8 batallades mes én la gran.

4.ª classe: 12 batallades i 6 batallades mes én la gran. En la 3.ª i 4.ª classes sols es tocava a l'acte.

Els *albats* es tocaven voltejant el tiple xicotét i pegant 3 tranquets per als chiquets i 2 per a les chiquetes abans de voltejar-lo.

Es curiós observar que este toc es identic o al menys molt paregút al que es fea en Lliria, lo qual es una possibilitat mes de que existiquen unes formes comunes de tocar les campanes a nivell regional. També n'hi havia classes en els albats; en el de 1.ª voltejaven els dos tiples molt ràpidament i se creu que a l'unison, açò solia ser una particularitat del campanar de Russafa.

TOCS A RELIGIOSOS

Els tocs a religiosos eren mes amplis i començaven només donar a coneixer la seua mort, én un toc que durava dos hores i que es dia l'*Entrà*, la qual es realisava menejant el tiple menút al principi tres vegades i després passant a batallades totes les campanes en l'orde de menor a major i én un espai de temps que al començar era de 5 minuts i que després s'anava acurtant molt lèntament fins arribar a *tancar l'entrà* en la que van totes le batallades seguides en un espai de temps minim.

L'*Entrà* ya no es tornava a repetir i la resta dels tocs eren *clamorejos* (molt pareguts al d'aniversari de Lliria) que es feen els dies de dol a l'alba, migdia i Ave Maria, llevant la missa del funerà, la qual s'avisava voltejant la campana gran *Quarta Funeral*.

En el Micalét n'hi havia la particularitat de que si el difunt era Papa o Bisbe, en la Quarta Funeral voltejava la Maria (campana gran), pero si el difunt era un beneficiàt ho fea l'Andréu.

La distinció de classe es fea pels trancs abans del toc corresponent i al finalisar. Era de la següent manera:

Papa: 12 trancs én totes; *Bisbe*: 8 trancs én totes; *Beneficiàt*: 3 trancs én totes.

Enric Martín, campaner de Russafa, tocant un clamoréig, en una cadira. En les mans domina els tiples, la tercera i la quarta campanes, fent un moviment continuat en les cordes pujant-les i baixant-les. En els peus, gràcies a dos pedals de fusta lligats a les cordes, domina les dos campanes grans.

Els clamorejos també es feen als aniversaris, dia d'Ànimes i en Tots Sants a maitines.

TOC DE GERMANOR

Este es el toc que es fea quan moria un rector que no fora beneficiat de la parròquia a on li feen el funeral, també es fea per als frares i per a les monges, en el primér i según cas es pegaven tres trancs en totes les cam-

Transports i Mudances - Servici de Muntage
Treballs garantissats

EL PAJARITO - Lluís Nacher

Av. Torrent, 2, 4.º Telefon 375 59 32
ALFAFAR - Parque Alcosa

panes i en el cas de ser una monja la que moria se'n donaven dos. Després d'esta senyal se passaven totes les campanes a batallades, pero sense "tancar" com es fea en l'Entrà.

PARRÒQUIES AGERMANADES

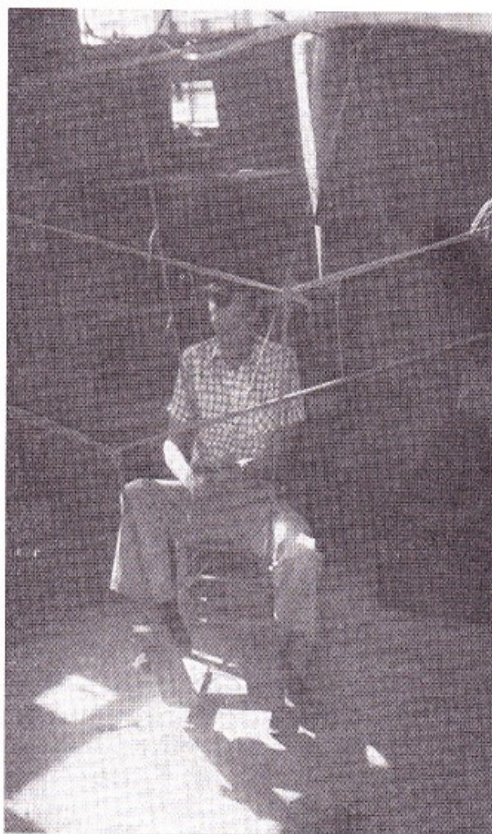
Quan tocaven a mort a un religiós d'una parròquia, si esta tenia una atra agermanada com en el cas de Sant Nicolau i els Sants Joans, la segona també tocava a mort després de la primera.

SEGUIR A LA SEU

Al donar l'avis de la mcrta del Papa començaven a tocar en el Micalét i totes les parròquies de València tenien que tocar seguint a la Seu.

TOC D'ÀNIMES

Finalisaré est apartat fent referència al toc d'ànimes que encara es fa tots els dies de nit, pegant 3 batallades separades en la campana gran i dos mes juntes.

Encollat per a fer el clamoréig.

Raconét de la llengua valenciana

Per Miquèl Adlèrt Noguèrol

Per a este «Raconét de la Llengua Valenciana» he demanat a dos dels agregats col·laboradors de la Secció de Llengua i Literatura de l'Acadèmia de Cultura Valenciana, sobre l'ortografia d'ella, publicada en el número anterior de MURTA, els treballs que seguixen, per a aclaració —i si es vol justificació— dels dos punts que en la dita ortografia mes poden extranyar a les noves generacions valencianes: la restauració de **CH** i **Y**. I dic a les noves generacions de valencians per lo mateix que he dit restauració, ya que els ara «detestats» de mes de xixanta anys (sobre tot en la política) pels de les generacions posteriors als que interessa dir mentires que els «detestats» pugàm destruir, hem conegút «vives» la **CH** i la **Y**. En elles comencí yo a escriure el valencià, fa mes de mig sigle, seguint a Fullana, i les desterraren les catalanisants normes de Castelló. Restauració que demaní en mon llibre «En defensa de la llengua valenciana» i que ara tinc la satisfacció de vore-la feliçment realisada.

Encara que els treballs van destinats principalment al gran public, i tenen, per tant, fonamentalment un caracter divulgador, sos autors: Josèp Boronàt Gisbèrt i Antoni Fontelles Fontestàt, no poden evitar ni prescindir de que siguen lo imprescindiblement científics per a que els pancatalanistes no puguen enganyar al poble valencià én mentires, com les falses acusacions que, començant pels en aquells dies «altures» valencianes, ya feren a la traducció al valencià de la Constitució.

No obstant, per als que no arriben a l'exacta comprensió dels aspectes científics dels que se'n parla, son suficients les atres explicacions per a comprendre que, com he dit, no es tracta d'una novetát a base d'invençions a lo Fabra, Institut d'Estudis Catalans i pancatalanistes en general, sinó de la restauració, completament científica, d'una amputació que's feu a la nostra llengua valenciana per a favorir sa catalanisació, en la que hui s'esforcen els pancatalanistes, no sòlament catalans sinó —¡ai, las!, com dien els classicos— també valencians.

La «CH» i la «Y»

I

Per Josèp Boronàt Gisbèrt

La llengua valenciana te necessitat de tornar a usar com a grafies pròpies les lletres «ch» (che) i «y» (i grega). Es necessitat, no sòlament conveniència ni atra cosa. Estes lletres corresponen a fonemes diferenciats i deuen tindre un signe grafic distintiu per a mantindre clàrament la peculiaritat fonètica.

Son lletres que trobém en quasi totes les llengües cultes i elaborades.

Son lletres de llarga tradició en el valencià.

GRAFIA O LLETRA «CH»

Fonologia

La lletra «ch» (junt a «ig», «g») es una de les grafies del so palatàl africàt sort [č] (chic), que existix en valencià clàrament diferenciàt del so palatàl fricatíu sort [š] (Xixona).

La commutació, es a dir la substitució d'un troç fonic o so per un atre de modo que el resultat fonic evoque una significació diferent, permetix saber si un so te valor distintiu, si es un fonema, i per tant si necessita un signe grafic diferenciàt.

Es evident que'n valencià tenim el fonema /č/. I que es diferent del fonema /š/.

El fonema /č/ es distingeix dels següents:
Del /g/, com en choc/joc, acha/haja.
Del /y/, com en ducha/duya, despachét/despayét.

Del /š/, com en pichera/pixera.

Del /n/, com en haig/any, rig/riny.

Del /k/, com en chop/cop, fichar/ficar, puig/puc.

Del /p/, com en chic/pic, tacha/tapa.

Del /t/, com en chopar/topar, porche/porte, puig/put.

Per tant, /č/ es fonema no líquid, oràl (front a /n/), dens i agút —palatàl— (front a /p/, /t/, /k/), oclusiu (front a /š/, /y/), sort (front a /g/).

Hi ha llengües que, encara que han evolucionat també del llatí, no tenen este fonema i so corresponent [č]. Per eixemple, Fabra no'l registra en la fonètica catalana.

En la llengua valenciana, el «che» es característic, distintiu i universalment conegut.

Fonètica

El so [č] es palatàl africàt sort. Correspon a totes les CH ortogràfiques (excepte en posició final de paraula en que sona [k]); també al grup IG en final de paraula darrere de A, E, O, U o CONSONANT, sempre que la I siga àtona i muda; i a la G en posició final de paraula darrere de I tònica: chufa, Chirivella, clòchina, archíu; vaig, veig, goig, fuig, Elig, Barig; desíg, frig.

En posició final de paraula, sempre que seguixca vocàl o consonant sonora, es troben els sons: [g̃] palatàl africàt sonor (com en joc), realització de l'anterior, per eixemple en la pronunciació seguida i unida de afíg aigua, o vaig vore; [ž] palatàl fricatíu sonor (com en usar), també realització, en els mateixos casos.

Grafia «CH», «ch»

Son nom es «che» [čé].

El so que representém per «ch» el tenien ya els mossaraps, existint en el valencià del segle XIII. Durant els sigles XIV i XV, pot ser per influència napolitana i siciliana, va augmentar la palatalisació, seguint després clàrament diferenciat del palatàl fricatíu sort que representém per «x» (Xixona).

La grafia «ch», en eixos temps antics, es troba en escrits francesos representant este so palatàl africàt sort [č], que es el que tenia el francès en aquells temps, encara que huí en llengua francesa no representa el so originari perque ha evolucionat a [š], palatà fricatíu sort.

Diverses grafies han servit per a representar els dos sons.

Pero la grafia «x» no representa etimològicament ni una sola paraula valenciana que tinga el so que ara escrivim «ch».

De les paraules que tenen este so, algunes provenen de «s» inicial llatina que, evolucionant, prengué el so africàt, com chiular<silbare, chillar<sifilare.

Atres provenen de «p», com chop<ploppu, populu. O d'atres consonants.

Pero en la majoria de les paraules, es la «C» la lletra de que prové. Les derivades de «C, CT, TC» llatines per influència de la yod: pancha<pantice, chicòria<chichoriu, chic<ciccu, facha<facia, chinch<cimice, puncha<punctia, p e r c h a <perticia, porche<porticu. Les d'etim grec-llatí en «CH» equivalent fonèticament a «C»: archíu<archivu, concha<concha.

Per això, els nostres antepassats, per evitar confusions, afegiren una H a la C, com a signe distintiu, respectant l'etimologia, i guardant intacta la CH de les paraules grec-llatines. Vejám unes poques mostres de temps gloriosos:

- En «FURS E ORDINACIONS FETES PER LOS GLORIOSOS REYS DE ARAGO ALS REGNICOLS DEL REGNE DE VALENCIA», facsimil de la primera edició de Lambert Palmart en 1482, Universitat de València, 1977, I, II, XII es llig: «negun hom no pusca fer casa, cambra, porche emban, o bescalm...». PorChE, no porxe.
- En «TIRANT LO BLANCH» de Joanòt Martorell, edició facsimil de la original de 1490. Ed. Del Cénia al Segura, València 1978, entre atres, es llig: «al cap portauen capells de palla cuberts tots dalt de planches d'or a forma de teulada» (c. LXVIII); «e negun senyor del mon reprochar nols pot per linatge: ni per titol negu» (c. LXVIII). PlanChes, no planxes. ReproChar, no reprotxar.
- En «INSTITUCIONS DELS FURS I PRIVILEGIS DEL REGNE DE VALENCIA», de Pere Hieroni Taraçona, facsimil de

l'edició de 1580, Ed. Del Cénia al Segura, València 1976, es llig: «los llibres estiguen guardats en lo archiu», «y sols los pot traure lo archiu» (I, VII, 41); «y fas gracia de dit dret... als chichs de sen Vicent Ferrer» (III, XIV, 110). ArCHú, no arxú. ArCHiver, no arxiver. CHics, no xics.

L'adopció de la «ch» permét la distinció clara en l'escriptura dels dos fonemes /ç/ representat per «ch», i /š/ representat per «x».

Esta distinció entre «ch» i «x» es particularment necessària en principi de paraula, com podem vore en les paraules següents: chafar, no xafar; chufa, no xufa; chic, no xic; chapa, no xapa; chaparro, no xaparro; chato, no xato; chavo, no xavo; che, no xe; cherevia, no xerevia; chillar, no xillar; chiular, no xiular; choll, no xoll; chop, no xop; chuplar, no xuplar; chut, no xut; Chiva, no Xiva; Chest, no Xest; Chirivella, no Xirivella.

Xarop, no charop; xarxa, no charcha ni charxa; xàvega, no chàvega; xeringa, no cheringa; Xàtiva, no Chàtiva; Xuquer, no Chuquer; Xixona, no Chichona ni Chixona; Xaraco, no Characo; Xeresa, no Cheresa.

L'adopció de la «ch» es important i necessària per a mantindre les peculiaritats fonètiques valencianes.

Ortografia

Vore MURTA, núm. 13, maig 1979, p. 40.

GRAFIA O LLETRA «Y»

Fonologia

La lletra «y» es la grafia del so palatàl fricatíu sonor [y], que existix en valencià clarament diferenciat dels sons vocals corresponents al fonema /i/.

El fonema /i/ es fonema vocalic palatàl

d'obertura mínima (front a /e/, /e/), anterior (front a /a/, /o/, /e/, /u/), pronunciant-se d'ordinari avançant la punta de la llengua de modo que es coloque prop dels incissius inferiors.

El fonema /y/, semiconsonantic, correspon als sons que, pronunciant-se ordinàriament com el /i/, acosten més la llengua a les dents, passant l'aire fregant entre la punta superior plana de la llengua i el paladar dur, fent funcionar la glotis.

El fonema /y/ es distingeix dels següents:

Del /ç/, com en duya/ducha.

Del /g̃/, com en foya/foja.

Del /ñ/, com en feya/fenya.

Del /w/, com en veyen/veuen.

Del /v/, com en yan/ven.

Del /z/, com en apoyar/aposar.

Per tant, /y/ es fonema no líquid (front a /n/), dens i agüt —palatàl— (front a /v/, /w/,

/z/), fricatíu (front a /g̃/), sonor (front a /š/).

Fonètica

El so [y] es palatàl fricatíu sonor. Correspon a la «y» ortogràfica quan no es inicial de paraula.

El so [y̞] correspon a la «y» ortogràfica en posició inicial absoluta.

Grafia «Y», «y»

Son nom es «i grega [í].

La lletra «y» ha següt usada profúsament en els escrits valencians, tant classics com recents. De modo que es ocios i podria considerar-se pedantesc aportar testimonis. Tants n'hi ha.

Com que la seua funció es de semiconsonant, apareix en posició inicial i en interior de paraula, entre vocals o darrere de consonant: yen, ya, yogúrt, yo, duya, espopeya, desyodar;

estudis j. a. vidal - foto industrial

ESTUDIS I OFICINES

Ctra. Reàl de Madrí, Km. 234 - Tels. 156 04 54 - 156 04 58 - ALBAL (València)

no apareix en posició implosiva silàbica ni en final de paraula.

La trobém en paraules que provenen de «C, G» palatalisades per influència de la yod: duya<duciat, ensayar<exagiare<exagiú, sa-ya<sagea<sagu.

També en paraules que provenen de «D, T» palatalisades per influència de la yod: apoyar<appodiare<podiu, espayar<spatiare.

En el pronóm «yo», que prové de «G» llatina, no de «J»: yo<eu<ego.

En paraules d'atres llengües: yuca, yute, bayeta, naya, yodo, yodur, desyodar, yanqui.

En noms propis de pobles i llinages que la tenen per tradició, encara que siguen semivocals en lloc de semiconsonants: Alcòy, Montròy, Gay.

Es necessari tornar a usar, com a grafia pròpia, la «y». En cas contrari, no podrien escriure's d'una manera correcta fonèticament certes formes derivades, com epopeyic, onomatopeyic, etc. No hem d'imitar la incorrecció de Fabra escrivint epopeic, onomatopeic, que no correspon a la fonètica correcta valenciana.

Ortografia

Vore MURTA, núm. 13, maig 1979, p. 44.

Respecte a l'apartat 5, hem de recordar una norma general en l'estudi diacronic d'una llengua: que les normes ortogràfiques no tenen força per a canviar toponims en els que no ha hagut variació o evolució durant sigles, com no la té per a canviar apelatius familiars o llinages.

Com a eixemple, podem observar el nom ALCOY.

El nom d'Alcòy no es va canviar en l'època de la implantació del castellà com a llengua oficial en força del Decrét de 29 de juny de 1707, en el qual Felip V derogava els antics Furs de València. Abans i després del decret mencionat, Alcòy s'escrivía ALCOY.

Des de temps de Jaume I el Conqueridor, Rei de València, s'ha escrit sempre, oficial i extraoficialment, ALCOY. Havent intentat trobar una atra grafia que s'haguera generalisat durant algún temps, no ha tingut exit l'intent. Sempre ALCOY.

Jaume I escriu: «...car si Penacadell se perdia, que no gosaria hom anar a Cossentayna, ne a *Alcoy*, ne a les partides de Xexona, ne Alacant per ningun lloch, e seria gran desconort dels Chrestians» («Cronica o commen-

tari del gloriosissim, e invictissim Rey en Jacme per la gracia de Deus Rey de Arago, de Mallorques, e de Valencia, Compte de Barcelona, e de Urgell, e de Muntpesller: feyta e escrita per aquell en sa llengua natural, e treyta del Archiu del molt Magnifich Rational de la insigne ciutat de Valencia hon staua custodita. En Valencia. En casa de la Biuda de Joan Mey Flandro, 1557, fol. XCVI v.». Jaume I escriu ALCOY.

En l'Archiu de la Corona d'Aragó tenim constància documental de donacions fetes poc després de la rendició d'Alcòy, i d'atres documents, en tots escrit ALCOY (Cfr. Martínez Ferrando, J. E., «Archivo de la Corona de Aragón. Catálogo de la documentación relativa al antiguo Reino de Valencia contenido en los registros de la Cancillería Real. JAIME I EL CONQUISTADOR», Madrid 1934; Bofarull, P., «Repartiment del Reine de València», Barcelona 1856: Es troba ALCOY en els dies 23, 26, 30 juliol, 18 agost 1249; 2 maig, 28 juny 1258; llista contribució 1259 i 1262; Reg. 16 fol. 192 de 1270; 29 maig 1275; 5 març, 1 abril, 23 juliol 1276; 5 maig, 9 setembre 1289; 11 setembre 1291; 2 desembre 1297...).

En l'Archiu Municipal d'Alcòy, els documents escriuen sempre ALCOY (cfr. Sanchis Lloréns, R., «Aportación de Alcoy al estudio de la esclavitud en el Reino de Valencia», Alcoy 1972, pp. 77 i ss.: anys 1353, 1356, 1357, 1360, 1448, 1515, 1516, 1521).

En la «Historia de Alcoy» de Julio Berenguer Barceló, Alcòy 1977, podem repassar moltíssims documents textuais dels anys anteriors a 1707, i posteriors. Tots, des de Jaume I, han escrit ALCOY.

A part de que sempre s'haja escrit aixina, éen «y», podem dir que —si posém atenció a la pronunciació autòctona i castissa d'Alcòy— observarem que en la pronunciació de la paraula ALCOY, pot ser degut a la tendència del valencià a les sílabes tancades, es a dir de fonema final consonantic, el diftònc final [ói] es convertí en [óy], pronunciant-se com a semiconsonant més que com a semivocàl. Cosa que també s'observa en atres diftoncs finals.

Per tot lo dit, es correcte i necessari mantindre la «y» en final de paraula en els pobles i llinages que la tenen per tradició.

Nota.—Per dificultats tipogràfiques, no hem posat la quantitat vocàlica en les paraules llatines.

II

Per Antoni Fontelles

Encete én el present article una sèrie de QÜESTIONS DE LENGUA en este Raconét de la Lengua Valenciana, tractant d'aclarir, justificar o al menys exposar les motivacions dels canvis respecte a les anteriors ortografies de la llengua valenciana.

1. EL SO [č] I LA SEUA REPRESENTACIÓ GRÁFICA

1.1. Presentació. Problemàtica.

La CH substituïx a la TX i al valor africàt de la X. Vejàm en el QUADRO I alguns eixemples de l'us; a mes, per qüestió de mètode, in-

cloém també el so [č] en posició final de paraula.

El sistema ortografic posterior al de Fullana presentava certes «interferències d'us» com es pot vore en el QUADRO II. La TX i la X (grafies que representaven el mateix so) podien apareixer en idèntica situació (en principi de paraula). Semblant es el cas de la posició final de paraula, en la qual el so [č] estava representat per tres fragies (TX/IG/G), si be es cert que la derivació de IG/G es sempre sonora, mentres la de la TX es sorda, la situació al respecte no varia substancialment: abans t'havies de dependre quines eren les paraules que acabaven en TX i ara t'has de saber quines son les que en derivar tenen CH, pero reduím una forma (TX/IG/G → IG/G). L'atra situació: la distinta grafia —segons posició— en interior de paraula TX (entre vocals) i X (darrere de consonat) era complicar un poc la cosa.

QUADRO I
([č] representació ortogràfica)

Posició	Castellà	Valencià actual	Valencià posterior al de Fullana	Català
Iniciàl de paraula ...	checoslovaco chopo	checoslovàc chop	txecoslovac xop	txecoslovac xop
Interior de paraula:				
intervocàlica	racha	racha	ratxa	ratxa
Darr. cons.	pincha	puncha	punxa	punxa
Final de paraula ...	mayo deseo capricho	maig desíg capricho	maig desíg capritx	maig desíg capritx

QUADRO II
(Comparació sistema posterior al de Fullana - sistema actual)

Posició	GRAFIES									
	Posterior al de Fullana					Actual				
	TX	X ⁽¹⁾	IG	G	TX	X	CH	IG	G	
Iniciàl de paraula	★	★					★			
Interior intervoc.	★						★			
Interior darr. con.		★					★			
Final paraula	★		★	★			(★)	★	★	

(1) No tractém aci de l'atre so que te la X, com en: faixa, xixanta, et., que complicaria mes les coses

★ Indica que eixa grafia apareix en la posició indicada.

(★) En esta posició, la CH sona (K).

1.2. Solució.

La nova proposta se basa en *regular* l'us de la CH, *eliminar* la TX i *deixar* la X per al so de [š] (com en caixa, pixar, sorgix, etc.).

1.3. Ventages.

- 1.3.1. Elimina «interferències d'us» (¿per qué escriure TXECOSLOVAC i no TXIQUET?).
- 1.3.2. Reduïx les possibilitats en final de paraula a dos: IG/G, (veig, despàig, llig).
- 1.3.3. Simplifica la normativa, perquè el so [č] sòlament te tres grafies clàrament i perfectament delimitades (chiquét, puncha, lleig, mig).
- 1.3.4. Es una grafia mes «internacional» que la TX. La tenen: anglés, castellà (en el matéix so), francés, italià, alemàny, galléc, portugués (en so distint).
- 1.3.5. S'ha procurat adequar, en lo possible, que el fonema [č] tinga una grafia que funcione al maxim, (la CH, deixant per a la X un sol valor fonemàtic també).

1.4. Inconvenients.

- 1.4.1. Elimina una grafia (la TX) i se'n posa atra (la CH), pero crec que el canvi val la pena.
- 1.4.2. Se li pot alegar «castellanisme ortografic». Com a opinió pot ser

molt respectable, pero per atra banda supòn:

- 1.4.2.1. Un clar desconeiximent de qué es l'ortografia; igualment se'l podria tachar d'anglicisme, ¿no?
- 1.4.2.2. Una falta de lectura de la literatura valenciana, ya antiga-ment se troben eixemples d'us de la CH en autors valencians (com documentarem en un proxim treball). També es cert que s'usava la TX.
- 1.4.2.3. Partir d'uns prejuïns, que yo, per sort o per desgràcia, desconéc.
- 1.4.3. Que també pot apareixer en posició final pero en so de [k], açò es una excepció i si's vol una concessió a la tradició; son els casos de pobles i llinages (Albuixéch, Albiàch, March...). Pero no se'ns ha ocorregút posar: CHOR (lloc on es canta en les esglésies, grup de persones que canten, etc.), front a COR (part de l'organisme) com figura en certs diccionaris i llibres.

2. EL SO [y] I LA SEUA REPRESENTACIÓ GRÀFICA

Ara passém a l'us de la Y grega. En el digraf NY que representa el so de [ɲ] (ñ castellana)

- ELECTRODOMESTICS
- TELEVISIÓ
- RÀDIO
- SO
- MATERIAL ELECTRIC
- LAMPISTERIA

PRIMERISSIMES MARQUES
COMPTAT I DETERMINIS

I els nostres tallers d'electrònica i electricitat a la seua disposició

Salvador Ginér, 4

Tels.: Tallér i oficines, 331 30 06. Establiment, 331 32 57

VALÈNCIA - 3

no hi ha cas; a on pot no estar tan clar es en el valor consonantic que te (deixém de banda si es semivocàl o semiconsonant, cosa que no està clara; nosatres li doném tractament de consonant). La seua posició es clara: inicial de sílaba —be en principi de paraula o en interior— sempre seguida de vocàl (yo, yodo, bayar, bayeta, bayoneta, Foyos...).

El repartiment que s'ha fet de J/Y davant els grups —ecc— i —ect—, s'ha basat en la fonètica de la gent.

Venen després els perquè, u d'ells es la regla Y, 5 de l'ORTOGRAFIA, «En final de paraula en els pobles i llinages que la tenen per tradició: Alcòy, Montròy, Gay». Els llinages tenen molt difícil la seua modificació ortogràfica, els pobles no tant, açò seria qüestió que ells mateixos ho decidiren tenint en compte la tradició, la correcció ortogràfica i la seua voluntat. Atra de les objeccions es que, la U també te valor consonantic i malgrat açò no se li ha donat una ortografia pròpia; be, les raons son simples:

1. La Y te tradició escrita en valencià, tant en valor de vocàl, semivocàl o consonant: y, reyna, hayàm.
2. La semiconsonant U, no te representació ortogràfica ni en francès, ni en castellà, ni en italià, ni en català, i tampòc en valencià.
3. Hauriem d'adoptar la W (o una atra lletra o signe) per a representar-lo, cosa, esta volta si, fora de llògica, preferint deixar-la sense ortografia diferenciada (la U funcionarà en certs casos com a tal —els mateixos que la Y— i algúmes).

Estes modificacions introduïdes, com totes les atres, tenen un triple objectiu:

- a) Fer mes facil l'escriptura del valencià.
- b) Dotar-lo d'una ortografia mes racional i diferenciada.
- c) Eliminar lo innecessari, sense caure en lo incorrecte.

Advertència

En valencià es BUITRE i no *voltor*, com s'ha dit recentment en una atra publicació.

Veja's el Vocabulari del número 3 de *MURTA*.

CALÀIX DE PARAULES

El que conega paraules valencianes de poc us, pot fer que no se perguen enviant-nos nota de la paraula, el significat i el poble o comarca on la diuen. Tot lo que repleguém serà material per a portar a l'Acadèmia de Cultura Valenciana.

Com a acuse de recibo i per a estimul d'uns atres, publicarem el nom i la població de son domicili de qui nos envie paraules a:

MURTA

Calàix de paraules.

Croniste Carreres, 9, 7.º, G.

València-3.

Nos han enviàt paraules:

Vicent Ginér Boira. València.

Vicent Ferrís Belda. València.

Josèp Manuèl Marín Ferrér. Elig.

Joàn Carles Martínez Mafé. Rocafòrt.

Manuèl Devís Ruix. Albalat dels Sorells.

QUILES
ARTS GRAFIQUES
CREATIVES

GRAVADOR ESTEVE, 19

TELEFON 334 67 63

VALÈNCIA - 4

De la meua fullaraca

Per Josèp Sanç Moia

(Continuació)

JUNY

1. Per juny corbella al puny.

Com un vell cinic paréix somriure's l'espantall; per cos unes canyes i per cap una granera. ¡Talment sembla un gran senyor! Llàstima que estiga farcít de palla... Vindrà el segador én la corbella, i el farà redolar entre la riota d'hòmens... i de pardalets als que tant els espantava.

2. Plovisna de palla.

La lluentor de les corbells, én son centellejar, fa dels conreus tot un enlluernament. Per totes bandes van doblant el cap les espigues que el segador lliga a garbes, les quals recüll la màquina de batre. ¡Quin volar de la palla, i quina pluja d'or que nos du la Providència!

3. La Josafàt cuquera.

Després de les flors de maig, nos arriba el present de juny én la blanea de la palla i el pa novèll. També son novells els vimets de la cistella, coromullada de bells colors i pells vellutades d'albercocs, bresquilles i l'encirrament gemmàt de les gerovines, pero on vérament es mostra la seua puixança vivificant i creadora es en l'allau de mosques i mosquits, la formiga dreturera i la puça saltadora.

4. Íntima.

Hui és el teu sant, muller amada. I ara que ya t'has marcít al meu costàt, sempre fidèl i en constànt sacrifici, iluminànt ma via i fent-la dolça én l'oli balsàmic de l'amor, ¿én quines paraules podré espremer la meua benevolença, si sense tu la vida haguera segút esteril? Et besaré els llavis per la veritat, pero també la mà que m'ampara i afalaga.

5. A Francésc Navarro Navarro.

Per a vosatres els sabís, per a les persones d'ampla i profunda cultura, ¡que be vos escau l'endinsar-vos en la nebulositat del temps, furgar en els sigles i escorcollar en la història! Per a mi, deixeu-me abeurar en la font de les llegendes, i sadollar-me de l'enchís poètic de la tradició.

6. Pel Tossàl i Bolseria.

Cada mes paréix tindre son aroma, el seu perfúm. Cada festa les flors seues mes escauents, pero a l'acostar-se este dijós resplendent i magestuós, tot em fa sentir la bledania i perfúm de la murta. Ni pomells, ni rams, ni garlandes. Doneu-me una catifa ben molsuda de murta, on afonar la chafada el Vell i el Nou testaments.

7. Folklorisme.

Encetém hui, vigília de Corpus, én el preludi riallér de la cavalcada, el començ de la festa Eucarística. Ya baix l'envelàt estàn les Roques i pels carrers de la volta, cavalcànt en brau corcér, va el capellà de les mateixes invitànt al poble. La dolçaina fa ballar a les dansetes; també balla la Moma, voltada dels set pecats; i la Degolla va repartint carchots inofensius.

8. Lloàt siga el Santíssim Sacrament.

I el dia primér dels Azims en que s'immo-lava la Pasqua, començà l'intallable brollador a derramar amor, i, com a pare amorós que s'enyorava abàns de l'ausència, volgué quedar-se entre la seua gent, i es donà tot sancér com a penyora. Celebrém, per tant, hui, el triúmfo de l'amor imméns.

9. Trencament.

Basten unes orelles de ruc aguaitant sobre una bardissa, per a trencar l'enchís contemplatíu d'una posta de sol, i inclús el bram del

matéix es prou per a desfèr l'encant melodiós én que nos regala el refilar d'un rossinyòl, pero serenament va el sol a la posta i el rossinyòl seguix l'exaltació del seu cant. Només en l'home queda desmenussada alguna cosa, i a trossos l'espill de la seua sensibilitat.

10. Heroïnes.

Amaina el febrejar del trafec i brandix la nau llaugerament; en el dock va congriant-se la gent, la qual, impacient, espera l'arribada d'unes monges camí de l'exili, exili d'amor. A l'arribar flamegen banderes, sona la música i plora la gent al vore-les tan jovers i belles. Solten les amarres, leven l'àncora i sona la sirena, mentres volen els mocadors; la nau va fent via camí del llassarèt.

11. I l'home, embovat, se les mira.

A l'aproximar-se l'estíu, ¡quin contràst entre Flora i les filles d'Eva! Aquella, que Primavera havia abillat ab garlandes de flors i fisons de brots, ara s'afanya a embolcar-se ab el mantéll bledà de les fulles; estes a despendre's de lo superflu per a millor mostrar sos encants. ¡I com hi ha mon, que ho aconseguixen!

12. Impressió.

El fadrí enamorat, al mirar-se en l'espill dels ulls de la nóvia, exclama enchisat: ¡Oh, la dea del cor! La mare del jovencéll, al contemplar-se-la, no veu més que interrogants: ¿sabrà fregir un ou? Pero el pare, pressentint les noces, es palpa la bolchaca; i els tres senten un neguít ben diferent.

13. Alegries de l'amor.

Ella, l'enamorada donzella, no veu mes enllà del menú bigot i la corbata llampant del príncip enchisér. Més que el delicat perfúm de l'heliotròp, l'embriaga l'aromada olor del cigarrèt, que fins ara l'enujava. I es que l'amor, a mes d'endolcir els sentits, els trastorna.

14. Ales.

Criatura complicada es l'home. Centaure penat ab ales de cisne, peus de fanc i coa de pavo reál. Serafí alat si l'amor li dona impúls, elevant-se com àguila reál fins mes enllà de la

comprensió humana; pero si el pecat li estrèny el cor, com rata penada, va fent giravoltes entre dos clarors, fins caure en la tenebra.

15. Al mestre Alamàn.

Manyòc de nervis, tibants com l'arc de la ballesta, que es lliuren al ritmic enchís de la cançò, omplint el vostre cos de vibracions, i els braços que fins ara semblaven aspes de molí, cauen lassats en musical bendició. La faç transfigurada inicia un bell somrís, mentres en l'espai va esvaint-se l'arpéig dels vostres rossinyols.

16. ¡Oh, volcà!

L'amor infinit de Jesús no podia estojar-se sinó en la calor de son pit amorós, i com gemma la mes apreciada, li donà el cor per estòig. Després nos feu l'oferta aflamada de caritat del seu tot.

17. ¡Oh, turibul!

Del foc puríssim del teu cor, ¡oh, Maria!, s'escampa hui el perfúm deliciós i fragant de l'amor teu immaculat, per a que la terra tota puga gojar sense remordiment, pero ¿qui pot embriagar-se ab eixe encantelic sense recordar les set espases?

18. ¿I l'ànima?

Rom de mi que vaig pel mon mes que ignorant, tancat en la presó de la meua ceguera. Si obric les parpelles a l'enchís, tot esdevé maravelles, i inclús el cudòl que l'aigua fa redó, em pareix venerable. ¿Qué soc yo, per tant, comparat ab la vella olivera, cau on la sangrantana viu i s'assoleja?

19. ¿Nostre?

La majoria de nosatres quedém embovats quan se nos parla de les exòtiques boniques dels atres, i no obstant som prou indolents per a buscar les nostres maravelles. Desigém com l'home necessitat d'alçar el vol cap a lo desconegút, famolencs de novetats. Pero la nostra terra, ¿qué nos pot interessar si es nostra?

20. Salobre i juganera.

La immensa banyera escumejant i remorosa, es prepara estos dies a ser juguét de la debil criatura que es l'home, i així, ab la rialla perenne de les onades, es deixa cavalcar i fer festa per tan poqueta cosa. A l'ona que l'espenta li paréix que es un bri d'alga.

21. Com el lliri era Lluís.

Deliciós com el perfúm del tarongerar florit que el ventijòl escampa; delicat i pur com el caliç de l'assussena a l'obrir-se al bes de l'albada... Suau afalac, tendre sospir, bes de chi-

LLAVANERIA I TINTORERIA D'ARRANCAPINS

FRANCÉSC GIL

Centràl: Doctor Sanchis Sivera, 9 (junt a la Gran Via de Ferrando el Catolic). Tel. 325 20 77. VALENCIA
Tallér: Cervantes, 38. Tel. 379 20 78. CHIRIVELLA

quet... Així eres tu, ¡oh, espill de la joventut!

22. Paréix bon chic.

Així, bonament i mansament se nos ha acostat el calijós Estiu. Tan mans, que ¿qui sospitaria cap estubor ni basca baix la seua ègida de començ tan benigne i falaguér? Pero ya vindran els dies ardorosos i de defallit cansanci. Mentrestant celebrém la teua arribada, ya que al teu impuls tota Natura es belluga pletòrica de vida.

23. No nos cal alluntar-nos.

I ara que ya estém al mig d'este reviscolament, despertém els sentits a la bellea, ya que no tenim mes ulls ab que mirar, ni oït ab que percebir. Que be s'està baix el tapasòl de l'om, el qual deixant esgolar-se el temps i l'aigua en dolç defalliment, vos pren ab son fadament, mentres que la cigala punteja l'única corda del seu guitarró estrident, vos fa la nonon a l'hora propícia de la sesta.

24. Llangosta i mel boscana.

I la «veu que clama en el desèrt» encara no s'ha esmortit, ni el vigorós relléu del cosí de Jesús s'ha esborrat, ab el seu vestit de pels de caméll i el cenyidor de pell als lloms. Així se nos presenta en este dia, ab son clam de penitència. A nosatres, no obstant, sòlament nos arriba el tornavéu festival.

25. I la mar ria a ones.

Despús-ahir ben poca gent recordava en la ciutat que, a son abàst, hi havia tota una mar afalagadora i tibia; ahir els despertà l'obsessió d'anar a la plaia, encara que només fora a passejar l'albornós i deixar-se besar pel sol, pero hui ¡quina tibantor a l'esgarrar-se la pell rostida!

26. Els chics i els pardalets la festegen.

Canten els poetes la gràcia oscilant de la palmera, la flama verda del ciprér remorós i a

l'olivera argentada; pero ben pocs s'han dignat dirigir-te la ben mereixuda lloança per prolífica i pampolosa, encara que només sigues la figuera. Pero no t'ha de faltar el meu agraiment, ya que nos regales ab la primera florada de les bacoeres com a mostra de la teua fecunditat.

27. Als novençans.

S'han marcit les flors del tarongerar i ha fruitat d'alegria la nova vida; l'amor, com el forment després de l'era, ha esdevingut en candiàl propici de les noccs, mentres la lluna feta bresques, chorra la mija lluna, tan apropiada al vostre estàt d'arrobament. Que el vostre idili siga com corruquéig de colomes sense fel, i mes enllà de la dolor.

28. Cocktài simi.

Mija copeta d'innovació galant; un quart de passejada en automovil; dos cullerades de piscina-bar i unes gotes de nicotina a la «Lucky Strike», es tot lo que cal si se servix esta barreja ab sifó «Jazzband». Sacse's tot açò ab destemplat i estrident soroll, fins esdevindre les primeres torbes al gatejar de la dansa.

29. Senzill i sancér, com a bon marinér.

¡Oh, peixcador! Recull la ret, arria en banda la vela i deixa que repose suaument i dolçament, vora l'aigua, la nau que t'estimes. Dona-li este descàns en recordança d'aquell atre peixcador de Betsaida, que es convertí en peixcador d'homens i pedra incombustible.

30. Una vegada mes, Juno se'n va.

Vingueres tan resplendent de llum i plena ab la gràcia de les flors que les nimfes t'exultaren; et voltares ab l'abundància del blat i els fruits et prengueren la llum i la color, pero delicada com la rosella t'esvaires com un sospir, i ara et despedim ab la vulgaritat de cosa mortàl.

(Se continuarà.)

MATERIÀL I EQUIPS MEDICS

Exposició i venda: Dr. Beltràn Bigorra, 8

Telefons (96) 21 21 51 i 331 32 01

VALÈNCIA - 3 (ESPANYA)

ARTICULS PER A:

MEGES
ESTUDIANTS DE MEDICINA
ESTUDIANTS DE A. T. S.
MATERIÀL DE LABORATORI
MATERIÀL D'UN SOL US
MATERIÀL DE CURES
INSTRUMENTAL
ORTOPÈDIA
MEDICINA D'EMPRESES

PARLÉM DE FALLES

HUI... I FESTEJOS

Per Emili Camps i Gallego

Secretari fundador de la Junta Central Fallera

En esta sèrie d'artícles parlant de la chicoteta història de les falles que mai no s'ha escrit, considere necessari desfèr el concepte prou arrelat de que el "festejos" per sí han segút dictats o manats per l'autoritat. Res mes llunt de la realitat.

No nos referim als actes basics de la festa. Ya sabèm el naiximent de la falla i el seu entroncament en la base popular del valencià. Sabèm de la "plantà", de la "crema", dels focs d'artifici, etc. pero hi ha atres festejos de no tanta tradició, pero que ya son propis entrançablement dels fallers i que, també, naixqueren per decisió de les pròpies comissions falleres. D'este concepte s'exceptua la Cavalcada del Regne que naixqué en la J. C. F. i no mai fon organisaada én la colabòració dels fallers ni de les Comissions.

EL SOPAR DE LA "PLANTÀ"

No crec que siga precís posar massa émfasis a l'assegurar que ningú dictà ni manà est acte. La pròpia necessitat d'estar junts en eixa nit tan senyalada, on se va a fer realitat tot l'esfòrc d'un any, va crear la costum. Primèr én eixe entrançable sopar "sobaquero" i després én eixes festes de mes de cent assistens en "restaurants" o casals, discursos, champanya, etc., on son convidades les personalitats mes descollants del barri. Es una festa de germanor que vigorisa la comissió i per tant la falla en sí.

"LA CRIDA"

El seu naiximent fon espontani i, per supost, ans de la guerra civil.

Efectivament. L'any 1928 es va formar, per primera vegada, lo que hui es conéix per Junta Central Fallera. Pero en a que ll temps fon l'"Agrupació General Fallera" i els seus directius, anomenats "Comité Central Fallero". Este Comité formàt per uns valencians de pensament net i millor actuació establiren unes normes per tots acceptades i inclús per l'autoritat, puix que actuaven independents de l'Ajuntament pero én estrèt contacte én ell.

Així, l'any 1929, organisaren el festeig "la crida" com per aquèll temps li digueren.

No fon com hui se fa. Les Comissions de Falla eixiren des de la seua demarcació formant lluida cavalcada per a encontrar-se totes en la plaça d'"Emilio Castelar" én gran profusió de tabals i dolçainers i una vegada allí escoltar el pregó de les festes.

Fon un exit extraordinari de gent que va acollir molt be la innovació.

LA "CAVALGATA" DEL NINÒT

Fon també el Comité Central Faller el qui, sense intervenció municipal, creà i organisa la primera "cavalgata del Ninòt". Fon anomenada "Cavalgata del Foc".

Així en les falles de 1932 i com no hi havia cap de tipo d'ajuda ni subvenció oficial, foren les Comissions les que disfrassades en consonància a la crítica de la pròpia falla desfilaron per un itinerari dispòst d'avantmà. No tancava la desfilada cap tipo de carrossa sinó el "ninòt", el pobre "ninòt" protagonista de la festa, el que era portàt als muscles dels mes aguerriats fallers entre les rialles, cants i gresca d'aquells homens del poble.

No cal dir com arribava el "ninòt" als baixos del Mercat Central que era, llavors, on s'instal·là esta primera exposició.

Quan, a la fi, arribava al lloc, el pobre ninòt estava fet un sant llacer de pelats i esgarrons després de tants bacs i cabrioles com li havien fet pegar en el seu pelegrinaje pels principals carrers de València. D'aquella València entranyable de fa 42 anys.

L'OFRENA

L'arrèl o antecedent d'esta festa colectiva de la dona en ofrena a la Verge se podria venbe situar en l'any 1941 en aquella "Festa de les Clavarieses" que organisà la J. C. F. que, com ya s'ha dit, actuava sense intervenció municipal.

Fon el trasllat d'una festa popular dels pobles de nostra terra. L'ofèriment del pa i el vi beneits el dia de la festa major. Aquell 18 de Març de 1941, la Fallera Major de València i les de les 52 falles d'aquell any, anaren en colorida desfilada a la basílica de la Verge, on després d'oír la "missa major" i rebre la bendició dels pans i del vi de que eren portadores, seguiren la desfilada visitant a les autoritats que rebien complagudes l'ofrena beneida.

Es possible també que naixquera esta festa én motiu d'una colecta que portaren a efecte les falles uns anys després.

Era Arquebisbe de València el molt recordat Marcellí Olaechea qui professava un extraordinari amor a la Verge en la seua advocació dels Desamparats. D'ell fon al idea de la creació del grup de vivendes econòmiques per als obrers titulat "Sant Marcellí" i el qual se finançava a expenses d'un banc d'almoines titulat "De la Verge dels Desamparats".

A la seua amorosa crida a les falles demanant ajuda, estes varen confeccionar unes lladrioles d'obra que eren la image de la Verge de 30 cm. d'altura i en la peanya un tall per on s'introduia l'almoina. Cada falla tenia la seua Verge i cada falla va omplir la lladriola d'almoines.

El dia 18 de Març i én gran aparell de músiques, estandarts, tabals i dolçaines i totes les falleres i fallers, acompanyaren a les Falleres Majors de cada falla cap al Palau Arquebisbal. Allí, el Dtor. en Marcellí, én un martellét de plata, el matéix que gastava per a trencar la porta

santa en la commemoració de l'any sant, anava trencant les peanyes de les vergens, én un tacte exquisit per a no desfèr la image, i queen sobre un vellut roig que cobria la taula, les monedes en paper i metall que eren com a flors cap a una obra de caritat maravellosa. Fon molt abundosa la caritat dels fallers, pero a ben se-

gúr que nostra Verge no va vore aquell dinèr com lo que era, sinó mes be l'ofrena d'uns cors valencians que així feen honor a l'advocació de nostra Verge: els Desamparats.

Ací hem mirat sòlament alguns dels festejos mes significats de nostres falles. Tots tenen un lligam perfecte én el poble, perquè es este poble el primèr protagoniste pero per damunt de tot està l'amor a nostres entranyables falles puix que no tenint esta gran càrrega d'amor, desinterés i voluntat no podria haver una entrega tan absoluta com la dels fallers valencians.

Én este articulét acabe esta sèrie de recordances de les falles valencianes. Hem titulat "parlém de falles..." per més que, en realitat, ha segút un monolec on han desfilat les meues vivències falleres dels meus 52 anys de fallèr. Podria estar escrivint d'este tema durant un atra tanda igual, pero em fas carrec que la paciència del lector té un limit i no desige que acaben dient-me que soc un "ninòt".

Pregue perdó i..., fins una atra.

Entrevista a Pasquàl Joan Olmos Navarro

President de la Federació de Judo i Disciplines Associades

Per Francésc Ruiz López

No volíem que passara mes temps sense dedicar una modesta entrevista a un valencià, jove i que per merits propis està hui en la Presidència de la Federació de Judo i disciplines associades; lo mes curiós del cas es que est home que ocupa un alt carrec en una important empresa multinacional i es veu obligat a viure fora de sa terra, en quan te un moment està ya en Catarroja, perquè, son paraules seues, li falta com a tot bon valencià que per raons de sa activitat se'n va llunt, li falta, repetíxc, la llum, l'aire i nostre paísage. En una d'estes visites, hem parlat én ell.

Pero abans d'entrar en matèria, aném a fer un poc d'història de la trayectòria deportiva d'este jove que, als seus 27 anys, ha passat a

comanar la Federació Espanyola de Judo i Disciplines Associades, siguent «Cinturón Negro» 2.º Dan.

Des de 1966 que va fundar i dirigí en Catarroja el Club Patronato Pau VI, ha participat tant en les competicions nacionals com en les estrangeres siguent júnior i universitari, ha segút àrbitre, entrenador i ha desempenyat el carrec de vicepresident de la Federació Valenciana, actualment en funcions de president; per tot això, ha vixcut i conéix perfectament tots els problemes interns del judo.

Hui ya, com a president, te uns objectius molt clars per a posar el depòrt del judo en el lloc que li correspon. Vejàm lo que nos diu.

—¿Quants practicants estàn hui federats i cóm veu l'evolució d'este depòrt?

—En l'actualitat tenim en tota Espanya 100.000 llicències, d'eixes València conta én unes 6.000, pero estém contemplant molt bona marcha i molta afició i per als homens que tenim està considerada com de primera línia; com es natural, la zona centre i la regió catalana estàn per davant de nosatros.

—¿A quina edat es pot practicar este depòrt?

—El judo, que es una mescla d'una filosofia espiritual i depòrt, el poden practicar tant els homens com les dones i lo mes important, a qualsevòl edat, perquè la espiritualitat que té, considera com a mes important el guanyar-se a si matéix, que guanyar al contrari, perquè no està fet este depòrt per l'ànsia de guanyar per guanyar, ya que sempre podém trobar a u millor que nosatros i en eixe moment pedrém. No, lo important es respectar al contrari, i fonamentalment dominar-nos a nosatros matéix en tots els aspectes, perquè en el judo

no sols es preté la fortalea física, sinó també la moral.

—Segóns eixe criteri, ¿cóm nos definiria el judo?

—Solc utilisar poques paraules per a una filosofia i depòrt que, per ser orientàl, te per a nosatros grans dificultats d'interpretació; yo diria que el judo es allò que dona seguretát al chiquét, canalisa la vitalitat del jove i lliura, permeta'm que ho diga en anglés, del «stress» a l'adúlt. A part de ser un art marciàl de lluita, lo que vertaderament importa es el temps, la concentració i l'estratègia a utilisar.

—¿Quines polítiques va a posar en marcha per a obtindre els objectius que s'han marcát, tant vosté com a president com el seu equip de col·laboradors?

—Això ho podriem desenrollar sobre la base d'estos cinc punts que considerém importantíssims:

a) Reforsament de l'estructura democràtica de la Federació per mig de l'elaboració d'estatuts, ara que tots els components de la Junta Directiva i els de l'assamblea son elegits democràticament, per a que nostres professionals tinguen reconeiximent oficial davant dels ministeris d'Educació i Cultura, clubs deportius, Forces Armades, etc., etc.

b) Donar la màxima autonomia, ara que paréix que està tan de moda, als departaments de «Tackwondo», «Aikido» i «Kendo», per a que treballen dins de la política federativa general.

c) Reorganissació de la gestió administrativa, mecanisant tot lo que siga possible i tractant de fer una correcta i justa distribució dels pressuposts regionals, de tal modo que'ls criteris per a la distribució dels pressuposts intervinguen les variables de número de llicències, capes socials a que vagen destinades o dirigides, reconeiximent a les participacions internacionals, etc., etc., i damunt de tots, un contròl estricte dels gastos de totes classes.

d) Màxima ajuda a les entitats federades per mig de la creació d'una assessoria jurídica general, fiscal, laboràl i municipal.

e) Potenciar l'extensió de la pràctica de nostre depòrt en l'àmbit infantil, juvenil, fonamentalment femení i en les forces armades.

—¿Com podria la Federació portar a bon port açò que crec que es vitàl per a nostra joventút?

—Puix facilitant a les escoles que disposen d'instalacions l'entrada a nostres clubs, preparant lligues especials per als estudiants, posant-

los en contacte en nostres professors i conseguint que'l Ministeri d'Educació convalide als parcticans de nostres deports l'assignatura d'educació física. Ací crec que tenim un camp molt important per a millorar, com he dit adés, a nostra joventút tant físicament com moralment.

—¿Cóm han planificát els contactes internacionals, ya que estos son sempre molt interessants per a comprovar quins son nostres progressos?

—Tot lo que siga tindre un major contacte en l'estrangér a nivell d'organissació, entrenament i competició es sempre molt profitós, tant per a la Federació com per als clubs, àrbitres, entrenadors i competidors; es a dir, per a tots els que formen part del judo i ses disciplines associades i en eixe camí estém, encara que'ls pressuposts qe nos donen son ridiculs comparats én lo que normalment tenen les federacions estrangeres.

En respecte a competicions, estém ara tractant de dur a Espanya, i concretament a València, els campeonats d'Europa per a l'any proxim; facen vostés des de MURTA una crida al nou ajuntament per a que finalise d'una volta ya el Pavelló Municipal, sense el qual no podrém celebrar, com es nostre desig, els citats Campeonats d'Europa. Per nostra part, aném a tractar per tots els mijos de dur també a València la concentració de l'equip nacional el proxim mes d'agost.

Acabém l'entrevista donant les gràcies a est home jove, del que sobreix amabilitat i alguna cosa indefinible, pero que estém segurs que la dona a la pràctica d'este depòrt que te com a objectiu fonamental el dominar-se vencent-se a u matéix, i disijant-li que l'exit en la gestió i direcció de la Federació Espanyola de Judo i Disciplines Associades l'acompanye durant son mandát.

ACABA D'OBRIR-SE

VA NAIXER

Llibres, ceràmica, música i tot lo que's referix a la cultura valenciana

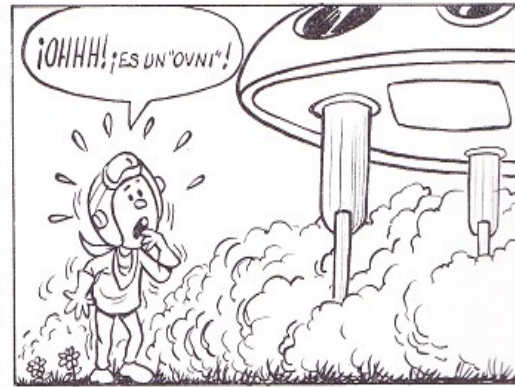
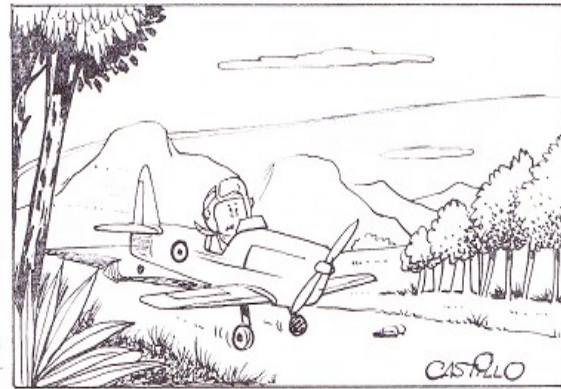
Carrér de d'Alt, 1 (plaça Sant Jaume)

Telefon 331 13 51

VALÈNCIA

PREMI ANGEL VILLENA 1979

(Continuació.)

(Se continuarà.)

VICENTE VELA S. n.

**MAJORISTE DE JOIERIA I RELONGERIA
FABRICANT - EXPORTADOR**

VELAX
MARCA EN PROPIEDAD

Representants per a:

VALÈNCIA-CAPITAL, REGIÓ VALENCIANA,
MURCIA I ALBACETE, CATALUNYA, ARAGÓ,
NORT D'ESPANYA, ANDALUSIA,
MADRIT-CAPITAL, CASTELLA LA NOVA
I CASTELLA LA VELLA, BALEARIS,
EXTREMADURA

OMEGA

Monges de Santa Caterina, 8, 1.º (junt al parking d'El Corte Inglés)

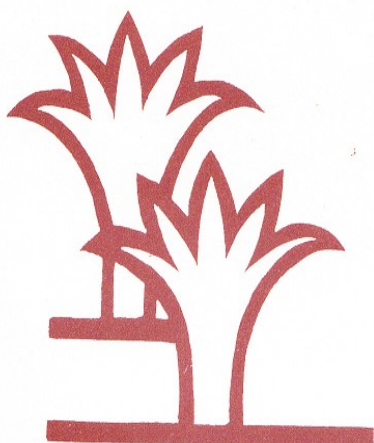
Telefons (96) 321 69 26 (4 línies), 321 69 76, 322 95 65 i 322 95 66

APARTAMENTS

VISITE
PIS
PILOTO

**Des de 100.000 pessetes d'entrada
i el preu d'un lloguér mensual**

**Zones verdes,
parc infantil,
parking: tot acabat,
pistes de tennis il·luminades.
I la piscina ab l'aigua il·luminada.**

BREZO NOVA CANET està junt a Canét de Berenguér (la millor plaja natural de València). Exactament a 35 km. per l'autopista de Barcelona, l'accés mes rapid de València. I sense peage.

PROMOTORA CANET, S. A.

Conde Peñalver, 17
Teli. 401 17 50
MADRID - 6

Croniste Carreres, 9, baix, esq.
Tel. 321 44 20
VALENCIA - 3

En urbanisació
CANET DE BERENGUER

ACABA D'APARÉIXER

FERMIN JUANTO MANRIQUE

**BANDERA
DEL
REINO DE VALENCIA**

(DATOS HISTORICOS)

PARAVAL, S. A.
VALENCIA 1979

De venda en llibreries, quiosos i en

LA PARAETA

Preu: 200 pessetes